

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

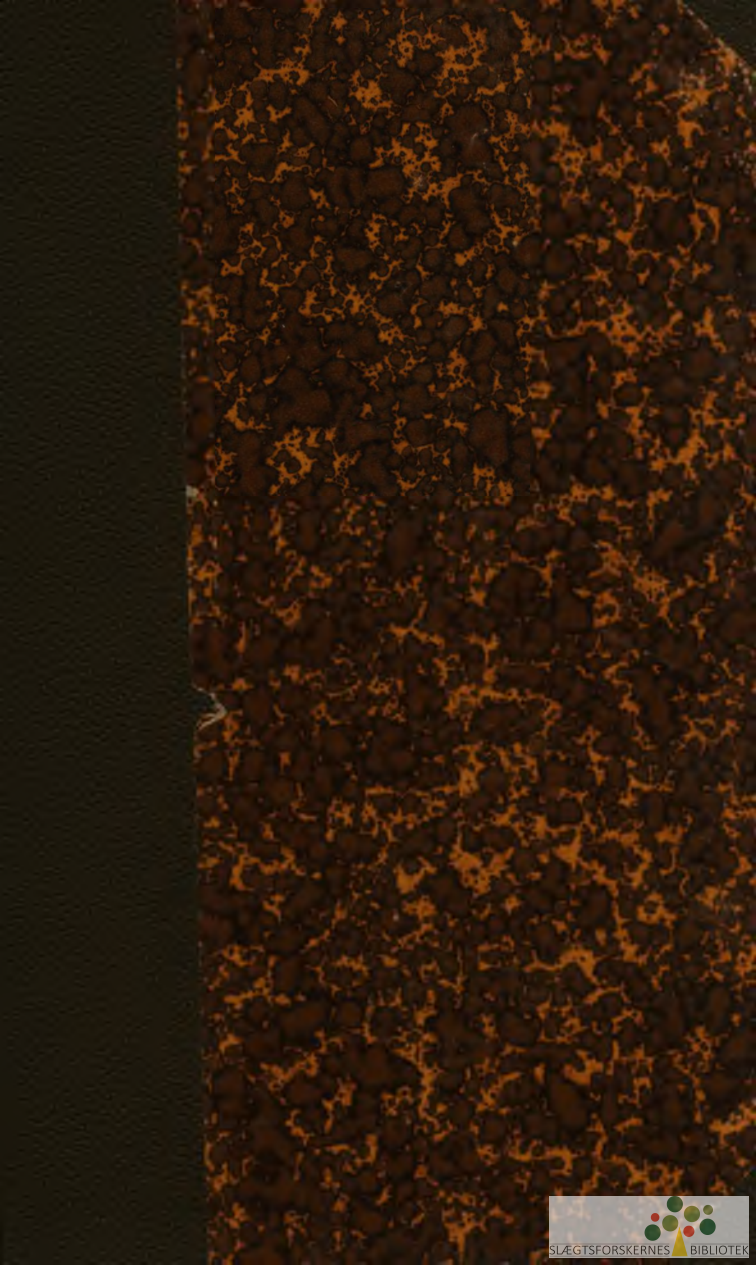
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Bidrag

til Beskrivelse af

Conferentsraad, Medlem af Rentekamret

Christian Rothes Leonet.

Et Mindeskrift

af

August Bjothe.

Kjøbenhavn.

C. A. Reizels Bo og Arvinger.

Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1854.

Med Midnatstid den 1ste Septbr 1852 indslumrede blidt og stille en høit elsket, bedaget Familiefader. Han havde arbeidet og været besværet; men var dog ligesaa lidt bange for at leve som for at døe; thi med klar Erkjendelse af sin menneskelige Skrøbelighed, havde han ogsaa fast Tillid til den guddommelige Raade. Skjøndt han havde levet længe og arbeidet meget, var han dog endnu besjælet af Birkelyst; hans Tanke var endnu dierv, livlig og lys, hans Hjerte slog endnu varmt for Menneskelighed, Fædreland, Slægt og Ven; men dog vare Aandens og Legemets Evner mindre kraftige, og gjorde ham derved mangen en Time bitter og lang. Denne hæderlige Dding, med den ildfulde Sjæl og det kjærlige Hjerte, var Conferentsraad, forhen Medlem af det Rgl. Rentekammer Christian Rothe. Hans Hustru, som utrættelig havde bødet paa de Savn, Sandsernes Svælfelse voldede i de sidste Aar, var trofast og omhyggelig ved hans Side indtil hans sidste Stund. Den Gamles

Indgang til det evige Liv, hvorpaa hans Tro var levende, var saa mild, rolig og smertefri, at hans yngste tilstedeværende, syv og tyveaarige Søn slog sine Hænder sammen og udbød ubillaarlig: Herre Jesus Christus! er det Overgangen fra Livet til Døden.

I.

Danmarks høitfortjente, i 1795 afdøde, ansete Embedsmand, driftige og for Landbovæsenets Udvikling virksomme Godsbesidder, dybsindige Tænker og frugtbare Skribent, Etatsraad Tyge Rothe havde, i Ægteskab med Karen Bjørn, tre Sønner og tre Døttre, nemlig Andreas Bjørn, død 1840 som Geheimeconferentsraad, Carl Adolph, død 1834 som Admiral, Christian, død 1852 som Conferentsraad, Kirstine Margrethe, død 1829, Enke efter Confessionarius Bastholm, Caroline, død 1845, Enke efter Kammerherre Stampe til Skjerringe m. v., Anne Rosine, død 1815, gift med Etatsraad, Professor N. Schou.

Christian Rothe, Tyge Rottes yngste Søn, næst yngste Barn, blev født den 27de Juni 1770, formodentlig paa Lybhjerggaard i Sjælland, som dengang tilhørte Faderen. Ikke endnu 12 Aar gammel, blev han anbragt paa det rybergste Handelscontor, et af de største og mest ansete i Kjøbenhavn. 1787 blev han indsat som Volontair i Deconomie- og Commerce-Collegiets ostindiske Secretariats-Contor, tog derpaa den danske juridiske Examen, og blev, 1790, ifølge Concours, udnævnt til Copiist i Rentekamrets sjællandske Landvæsencontor. Aaret derefter, den 31te August 1791, blev han udnævnt til

Fuldmægtig. 1794, 7 Novbr., giftede han sig. 1795 blev han bestilket til at være Secretair i den saakaldte „store Høvericommission“ og til at følge den paa alle dens Reiser, der fortsattes indtil i 1798. 1797 blev han Chef for det sjællandske Landvæsenscontor. 1799 købte han den Eiendom i Frederiksberg Allee, som han vedblev at beboe og eie i henved et halvt Aarhundrede. Fra den 16de Januar 1796 var han ogsaa Medlem af, Kassierer og Secretair for det naturhistoriske Selskab i Kjøbenhavn. 1802 blev han beordret til, i Forening med to Andre, at regulere Oppebørselen af den, under 1ste October d. A., paabudne „Skat paa Besiddelse, Nytte og Brug“; hvoraf fulgte, at det tillige, lidt efter lidt, blev ham overdraget, at beregne og ordne alle de Forandringer og Forøgelser af denne Skat, hvilke paafulgte i en Række af Aar, indtil det i 1818 ogsaa blev hans Lod, at sammendrage og ordne alle disse Skatter saaledes som det siden den Tid har bestaaet. Af disse Arbejder var det tillige en Følge, at han i mange Aar umiddelbar forestod flere forskjellige Contorer. I 1803 og 1804 kaldte Grev Reventlow ham til at indlede og ordne det store nye Matricularbejde, til hvilken Ende han stillede i Spidsen af et heelt nyt Contor, foruden Landvæsens- og Skattereguleringscontoret, som han allerede havde, og han vedblev, med utrættelig Iver og Udholdenhed, at forestaae dette omfattende Arbejde indtil dets Fuldeendelse og Indførelse i 1844.

I tre Aar, 1802—1805, var Rothe Medlem af Fattigcommissionen i Frederiksberg Sogn, hvilket han ligeledes tidligere havde været i Kjøbenhavn.

Fra 1800 til 1805 bestyrede han det store Gods Petersgaard, som Kongen havde kjøbt i 1799. Under Kjøbenhavns Beleiring 1807, da alle andre Forretninger hvilede, paatog Rothe sig at bestyre det tjenstgjørende borgerlige Artilleries Forpleining, og drog i dette Hverv hele Volden rundt to Gange daglig.

Efter 1807 kjøbte og solgte Rothe adskillige Godser (Marienborg og Snertinge, Løvegaard, Sæbygaard, Tegholm) i Forening med Andre, som fornemmelig gjorde Pengeudlægene, medens han besørgede Arbeidet. Derved erhvervede han nogen Formue, og kjøbte i 1811 Verchenfeldt ved Kallundborg, hvilken han beholdt indtil 1846, da han afhændede den til sin næstældste Søn, der tildeels havde drevet og bestyret Eiendommen i nogle og tyve Aar, først som Forvalter, siden som Forpagter.

Den 28de Januar 1809 holdt Frederik VI Ordenscapitel, efter at have givet Dannebrogordenen en betydelig Udvidelse, og slog de første Udnævnte til Ridderer med Christian IV Sværd, paa Rosenborg Slot. Rothe blev den Dag saaledes slagen til Ridder af Dannebrogordenen. Den 1ste August 1829 blev han tillige hædret med Dannebrogordenens Sølvkors.

Den 6te Marts 1805 blev Rothe udnævnt til Kammerraad; den 28de Januar 1812 til virkelig Justitsraad; den 28de Januar 1817 til virkelig Etatsraad, og den 31te Marts 1840 (hans Embedsjubilæum, 50 Aar) til Conferentsraad.

Aar 1809 blev han, paa sin Begjæring, afløst fra Landvæsencontoret og kaldet „første Secretair for Matriculeringscontoret“. 1811 blev han beordret at

indtræde som Medlem i den, 1786 nedsatte „store Landbocommission“, og tillige at fungere som Secretair i den. 1812 beskikkedes han til at forestaae Reguleringen af Jldstedskatten. I August 1814 blev Rothe beordret at indtræde som første og styrende Medlem i Indkomstskatte-Commissionen for Kjøbenhavn, og samme Aar, til at overvære Glasfeloteriets Trækninger. I mange Aar havde Rothe fungeret som „Committeret“ i Rentekammeret; den 2den Juli 1814 blev han formelig udnævnt dertil.

De aarlige Reiser med Matrikulcommissionen, som først havde omfattet Derne, voldt, fra 1815, vedholdende, langvarige Ophold i Jylland hver Sommer. Dette gav tildeels Anledning til, at hele Familien, i en halv Snees Aar, mest opholdt sig paa Verchensfeldt ved Kallundborg og paa Buderupholm ved Aalborg, endskjøndt Rothe imidlertid vedblev Udførelsen af alle de ham overdragne Embedsforretninger.

I 1826 blev Rothe kaldt til, i Rentekamret, med Bibehold af Matrikullen, at overtage Faget for de egentlige Kammersager og Regnskabsager for Sjælland, Fyen og Derne, og drog da ufortøvet atter med hele Familien til Kjøbenhavn. Den 8de Mai 1831 fik han Ordre, at indtræde i den „overordnede Tiendecommission“.

Fra 1834 til 1845 var Rothe første Medlem af en Commission, som blev nedsat til at undersøge Deconomien ved de kgl. Gauger og foreslaae Forandringer derved, og siden Formand i den derpaa oprettede „Gaugeinspection“, indtil dennes Opløsning.

I September 1840 indstiftedes den saakaldte „Comitee for den nye Matrikuls Indførelse“, i hvilken Rothe indfattes som første Medlem.

Bed de betydelige Personalsforandringer, som foretoges i Collegierne i 1840, blev Rothe, fra 1ste Januar 1841, entlediget fra at være Committeret i Rentekammeret, skjøndt han vedblev at staae i Spidsen for Matrikulen m. v. Aaret efter begjærede han, som ligefrem Følge af de indtraadte Forandringer, at fritages fra Forretningerne i den Overordnede Tiendecommission; men dette blev ham ikke indrømmet førend i 1846, da Svækkelsen af hans Syn gjorde ham det altfor besværligt at læse Acter og Beregninger.

I 1843 flyttede Rothe ind i den Bolig i det saakaldte Lercheffe, fordum Harsdorffs Palais's Hauge, Bag Børsen, hvilken tidligere havde været beboet af Etatsraad, Deputeret i Rentekammeret Ahrens og dennes Enke, og som der forlængst, af Frederik VI, havde været givet ham, som det ældste Medlem af Rentekammeret, Igl. Tilsagn om, for sin og sin eventuelle Enkes Levetid, og her tilbragte han de 9 sidste Aar af sit lange og daadrige Liv.

I 1845 folgte han sin Eiendom Vennerstøye i Frederiksberg Allée, og 1846 Lerchenfeldt.

Bed Regjeringsforandringerne i Aaret 1848, og da Comiteen for den nye Matrikuls Indførelse ophævedes, blev Rothe ogsaa, under 17de Januar 1849, entlediget fra Bestyrelsen af Matrikulen, og traadte saaledes ganske ud af sin mangeaarige, rastløse Embedsvirksomhed. Da han døde, 1852, var han et Par Maaneder over to og

fjirfindstøve Aar gammel; han havde ikke blot levet længe, men levet og virket meget i alle sine Dage.

Efter en fireaarig Forlovelse blev han første Gang gift den 7de November 1794 med en Datter af forhenværende Forvalter ved Sorøe Academie og Eier af Stokholtegaarden Müller, Charlotte Christine Müller, som døde den 5te Februar 1814, efter sin 11te Barselsfærd. Med hende havde han 7 Sønner og 4 Døttre. En Søn og en Datter døde i deres første Aar; en ældre Søn og Datter, saavelsom ogsaa en dyrebar Svigersøn og tre elskelige Svigerdøttre havde han den dybe Sorg at miste i sin høie Alderdom. I 1815 ægtede han Johanne Cathrine Marie Selmer, Datter af daværende Commandeur i Søetaten Selmer. Hun og deres 8 Børn, 3 Sønner og 5 Døttre, overleve ham alle.

Bed dette korte Overblik have vi seet hvor Manden er kommen hen; i det Følgende skulle vi noget næriere paavise Veien, han er vandret ad.

II.

Fortrinlig, udmærkede Mænd, som ved deres Fremtræden i Samfundet drage Alles Blik og Opmærksomhed paa sig, som ved deres Virken blive umiddelbar indgribende og betydende for Medborgere, Fædreland, ja endog for en større Kreds, som ved deres Evner, Stilling og Vandel vække almindelig Beundring, Bifald eller Modstand, Saadanne høre Historien til; det bliver den

lærde Forflers, den veltalende Historiestrivers Sag, udførlig og nøiagtig at beskrive deres Levnetløb, at stildre dem selv og deres Bedrifter, at optegne deres Eftermæle og bevare det fuldstændigt for Tid og Efterslægt. Der gives andre Mænd, stræbsomme, nyttige, agtværdige og elskelige Mænd, hvis Liv henrinder bramsfrit, stille og ukjendt i en snever Kreds. Beskrivelsen af disses Levnet, ved deres egen Haand, kan tilvisse være belærende og veiledende; men den bliver i Almindelighed ifflun tiltalende for Faa, og hører ikke hjemme udenfor den lidet talrige Kreds af Slægt og Venner, som have kjendt og elsket den stille, flittige Arbejder i sin bestedne Bandel. Midt imellem disse Yderligheder finde vi saadanne Mænd, som uden hverken at have vandret Verden igjennem næsten skjulte og ubemærkede, eller at have hørt til de saakaldte historiske, paa de øverste Pladser i Staten henstillede Personligheder, dog have været udrustede med særdeles Aands-gaver, have vidst at skabe sig en kraftig, udvidet og fleersidig Virksomhed, have havt Indflydelse paa og Deel i større Foretagender, vigtigere Foranstaltninger til Medborgeres og Fædrelandets Vel og Bøe, som derfor ogsaa have levet og virket for mere end netop dem selv og deres Nærmeste, og hvis Livs-, Virksomheds- og Skjebnes Billede derfor ogsaa kan være tiltalende, oplysende, vækkende for mange. Iblant saadanne tør man vel regne afdøde Conferentsraad Chr. Rothe, og vi tør troe, at det her foranstaaende Omrids af hans Løbebane berettiger til at antage, at en noget udførligere Fremstilling af hvad han har været og virket, vel kan være værd at meddeles fra hans Søns Haand,

og kan blive kjærkommen for flere end netop hans egen Slægt.

Dette er mere træffende antydet i de sande Ord, som hans mangeaarige, skjønt yngre Ven Stiftsprovst Tryde udtalte ved hans Baare: „at naar det Ord, at denne hæderlige Olding ikke er mere iblandt os, gjør et dybt Indtryk, — da er det fordi han virkelig har levet, virkelig udfyldt en sand menneskelig Tilværelse.“ — „I fryg, drifstig, kraftfuld Stræben er hans Ungdom, hans Manddom, ja en stor Deel af hans Alderdom henrunden“ — „Han har levet og arbeidet med det Sind, den Kjærlighed, den Begeistring for at naae sit Maal, der lægger i enhver Gjerning, som udføres med den, et høiere Liv. Derfor har han ikke, som saamange Andre, blot trællet i sit jordiske Dagværk, men han har levet, glædet sig i det og sat en virkelig Tilværelse ind i det. Derfor er der vel blevet et Savn tilbage efter ham, men ogsaa en Ihukommelse til Betsignelse“.

Det skal imidlertid ikke være Hensigten, her at yde en fuldstændig og udtømmende, den lærde Historiker og strenge Critiker fyldestgjørende Undersøgelse af Ufrd. Nothes Levnet i alle Retninger og alle Enkeltheder; vi skulle kun stræbe at opsoge og fremdrage Saameget, at deraf kan opstaae et om muligt tro Billede af hans aandelige Væsen og af hans Levnet, af hans Virken og Stræben i det Private som i det Offentlige.

Hjælpebidlerne til at skildre den Hedengangne ere vel, foruden officielle Kjendsgjerninger, personlige Erindringer hos dem, som stode ham nær og som alle hængte ved ham med levende Urefrygt og med varm, inderlig

Hengivenhed. Dog har han ogsaa efterladt nogle Dagbogs-optegnelser fra sine første Reiser med Hovericommissionen i 1795—96 og nogle „Erindringer af mit Liv“, som han har nedskrevet i sine sidste Aar. Da disse Erindringsblade give en temmelig fuldstændig Veiledning, have de for en Deel været Anledning til nærværende lille Arbeide og ligge til Grund derfor. De Skrifter, som han forfattede og udgav i sin høie Alderdom, staae alle i Forbindelse med hans offentlige Virksomhed; ogsaa de hjælpe derfor til Oplysning og Forestilling om denne.

III.

Om Rothes Barndom og første Ungdom have vi nu næsten ingen anden Kundskabskilde end den, han selv har efterladt os. Med Undtagelse af enkelte Træk og smaae Familiebegivenheder, var det ham imod at tænke tilbage paa sine tidligste Ungdomsaar; Erindringerne fra den Tid vare ham bittre; han gif, med Tausshed, meget strængt irette med sig selv for sit Liv og sine Handlinger fra hine Dage. Det Gode gled han hen over som over Roget, der kun har været at betragte som pligtmæssig Skyldighed og derfor ikke fortjener særlig Opmærksomhed; han søgte ikke at retfærdiggjøre sig selv ved Bevidstheden om Mangel paa Veiledning og Opdragelse; men uden Skaansel fordømmer han enhver Brøde, der har været Følge af naturlig Retfærdighed og uhindret Ungdomsdaarskab; med vaagen og nøielseende Samvittighed kræver han sig selv til Regn-

flab for hvad der har været mindre velgjort, for hvad der gør ham sine Ungdomserindringer mindre lystelige. Bed disse og mange senere see vi ham ydmygt bøie sig ubetinget under den „milde himmelske Raade“, som han haaber vil „antage hans Erkjendelse for Noget, supplere Resten og slaae Streg over hvad der kan dækkes“. Han siger endvidere, i sin samvittighedsfulde Selvbekjendelse: „jeg fatter godt, at der er ligesaavist et Helvede paa Jorden, som der er et Himmerige; thi jeg selv er mig begge bevidst: det første i Grindringerne fra min tidlige Ungdom; det sidste fra et langt, herligt Huusliv og Embedsliv“.

Denne strænge Straffedom over sig selv, berettiger den nu ogsaa os til at bryde Staven over Mandens hele Barndom og Ungdom? Nei visse! ingenlunde! Vi skulle see, at hvad der har været Urigtigt, kunne vi, med større Mildhed og Overbærelse end han selv har gjort, skrive paa Omstændighedernes Regning; det Dadelværdige kan finde gyldig Undskyldning; de tilfældige ufljønne Udværter have ikke kvalt den sunde Rod og den gode Spire. I hvor udmærkede, forstandige, høitagtede og elskværdige end begge Rothes Forældre have været, saa bærer dog Alt, hvad vi vide om hans Barndom og første Ungdom, Vidnesbyrd om, at hans Opdragelse og Underviisning, i hiin Tid og vel tildeels efter hiin Tids Raade, have været forsømte i en forbausende Grad, og naar vi undtage blind Lydighed og Grefrygt for de Ældre, saa finde vi næsten ikke Spor af Forældres bestandig vaagende Oe, utrættelig advarende og veiledende Haand over denne Deel af Rothes Liv. Uden dette kunde

heller ikke Nothe fulke, som han gjør, i sine „Grindringer“, over at den straffende Haand ikke i Drengaaarene har rævset ham for letsindige, uoverlagte Drengestreger, ikke har holdt ham ude fra daarligt, fordærveligt Kammeratsskab og fra farlige Prøver i disse Drengaaar, hvor Sindet er høieligt og ligesaa let til at forledes som til at veiledes.

Nothes Forældre tilbragte, for det Meste, Sommeren paa deres Landeiendom, og ifkun Vinteren i Kjøbenhavn. Faderens Tid var stærkt optaget af Embeds- og Skribent-Virksomhed; Moderen var ofte og langvarig betaget af Sygelighed og Lidelser. Der blev, i nogle Aar, holdt Huuslærer, en ret brav, begavet og Familien hengiven ung Mand, men som gav efter for sandfælige Tilbøieligheder og tidlig forfaldt. Denne var desuden fortrinlig beskæftiget med den ældste Søn; de to yngre forsømtes, fik saagodtsom ingen Anviisning; men bleve jevnlig affærdigede med legemlig Rævselse, naar de, under Lærerens Fraværelse, Intet havde lært. At Børn, i ledige og ubevogtede Timer, gjøre Børnestreger, er ikke at undres over, og hvor Spanstrøret alene skal være Lugtemester, kan det kun see maadeligt ud med den sande Opdragelse, det vide vel Alle. Huuslæreren blev en kort Tid afløst af Timelærere. Faderen prøvede ogsaa selv paa at undervise de to yngre Sønner; men opgav snart Forsøget: han var formodentlig duelligere til alt Andet end til dette. En kort Tid blev Chr. Nothe ogsaa sat i en simpel Almueskole i Kjøbenhavn for at lære Regning. Senere hen fik han nogen Underviisning i Engelsk og i Bogholderie; men ligesaa kort, af-

brudt og utilfredsstillende som det Foregaaende. Rothe siger saaledes selv, i sine „Grindringer“: „Jeg kan da med Sandhed sige, at jeg aldrig har nydt nogen Opdragelse og mindre nogen Oplærelse, ligesom det er vist, at jeg mit Liv igjennem har savnet den sidste. Havde jeg ikke havt et naturligt Anlæg til at opfatte hvad der laae for mig og gaae sikkert efter den Snor, der var trukken for mig samt derhos besiddet en Sands for Forretningsorden og Dygtighed, men især et praktisk Blik“ saa maatte jeg have været og blevet en Stymper. — Man vil maaskee mangesteder finde noget Særegt ved Rothes Sprog, baade i Ord og Udtryk. Dette er da deels maaskee en Fædrearv fra Tyge Rothe, deels en Følge af, at der aldrig var falden nogen grundig Sprogunderviisning i hans Lod, hverken latinsk eller dansk, saa at han paa en Maade ganske selv havde uddannet sig sit Sprog, og det alene ved og til Forretningsstil.

Chefen for det, i sin Tid, bekjendte, omfattende og mægtige rybergske Handelshuus i Kjøbenhavn, var udgaaet fra Chr. Rothes Morfaders, Andreas Bjørns Handelshuus. Tyge Rothe har maaskee derpaa bygget en Forventning om, at hans Søn skulde kunne træde i sin Bedstefaders Blods, og dette har muligen været Anledningen til, at han, inden Sønnen endnu var 12 Aar gammel, satte denne paa Rybergs Handelscontor. Dette Contor blev, i den Tid, maaskee ogsaa anseet for en Skole. Der var imidlertid Ingen der, som gav sig af med at være Lærer for den Unge, og Chr. Rothe kom desuden, som han selv siger, „aldeles uforberedt dertil“.

„Af Sprog kunde jeg intet, og saa at sige hverken skrive eller regne.“ Dette blev ham da og, i de 5-6 Aar han tilbragte der, ifkun en fordærvelig Skole og til ingen Baade. Var det et Misgreb at lade den 11—12aarige Dreng ophøre med al boglig Underviisning, for ifkun at løbe Grinder eller skrive af, i Handelshusets Tjeneste, saa var det et endnu større, ifkun et Par Aar efter, at sætte ham, som det hed, i Rybergs Huus. Dette bestod nemlig kun i, at Principalen indlogerede ham i en fraliggende Bygning, og sørge for, at han der fik den fornødne Kost. Forøvrigt var han aldeles overladt til sig selv, kunde gaae ud og komme hjem, kunde lade og handle ganske efter eget Lykke og uden mindste Tilsyn. Tilmed boede han der sammen med to Kammerater, hvoraf den ene ikke var ældre end han selv, og den anden, ældre, var et til alle Udskielser forfaldet, med Penge velforsynet ungt Menneske, der levede i yderligst slet Selskab. Hvilke Følger dette kunde have for den ganske unge, livfulde, letfindige, aldeles ubevogtede Dreng er let at vide. I sin høie Alderdom har han da ogsaa derom skrevet: „I hvor meget det end endnu interesserer mig at tænke tilbage paa det store Handelscontor og det hele Handelsvæsen . . . , saa levende og interessant som alt dette staaer for mig, saa modbydelig er mig Grindringen om det udenoms Liv i disse Aar, og derfor hen skriver jeg Intet derom; men det er ikke for at lægge Skjul paa Dumheder, Drengestreger“

Hvad enten nu Faderen saa sig skuffet i sin Udfigt for Sønnens Fremtid, eller han havde faaet Die for det Farlige i denne Stilling, med Hensyn til hans aan-

delige og sædelige Udvikling, saa tog han ham, i 1787, pludselig, uden foregaaende Kald og Barsel, tilbage fra det rybergste Huus og Contor, og da det vel anfaaes for at være blevet for silde til at lade ham begynde den studerende Bane, fik han ham sat ind som Volontair i Commercecollegiets ostindiske Secretariat. Det kan nu vel være et Spørgsmaal om dette ikke var et nyt Misgreb, istedetfor at advare, veilede og vogte, saaledes at rive ham ud fra den betraadte Bane, hvortil han hverken manglede Lyst eller Anlæg, og at gjøre de der tilbragte Aar og erhvervede Færdigheder spildte. Det syttenaars unge Menneſte var nu rigtignok atter i det fædrene Hjem; men hvad det angik at erhverve Kundskab og Dygtighed, var det nye Collegie-Contor en endnu langt flettere Skole end det store Handelshuus. Chefen var en skjult og hemmelighedsfuld Mand, der ikke betroede Volontairen eller endog Fuldmægtigen Andet end Afſkrivning, der var mistroisk mod dem, og med god Grund blev dem og Andre i høi Grad mistænkelig.

I den Tid skulde Rothe nu berede sig til at tage dansk juridisk Examen, og blev manuduceret af daværende Hof- og Stadsrets-Asseſſor Børens. Rothe bemærker selv herved: „Banheldigviis var da min Romanlæsningsperiode indtruffen og derved tillige det Banheld at juſt til samme Tid begyndte Lafontaines Romanperiode. At dette havde Indflydelse paa Jurisprudentsen er unægtelig.“ Han indstillede sig imidlertid til den fastsatte Tid til Examen og fik „bekvem“ for det Skriftlige, „ei ubekvem“ for det Mundtlige. Prof. Nørregaard

tilkjendte ham bedste Charakter for begge Dele, men Prof. * modsatte sig. Herover opgik der et Lys strax efter Examen. Dagen før var Rothe tilligemed en anden Examinand (som kun fik „ei ubekvem“), stævnet til Prof. *, der blot spurgte dem hvem deres Fader var, og dermed lod dem gaae igjen. Da de, efter Examinationen, gave Bedellen sin Douceur, sagde denne: „det var sku da ogsaa besynderligt, at De ikke kunde begribe, at da jeg bestilte Dem igaar til den Gamle, betydede det, at han vilde have Penge.“ — At N. forøvrigt, selv i disse Ungdommeligheds- og Flygtighedsaar, ikke holdt af at ligge paa den lade Side, beviser endmere det endnu efter hans Død gjenfundne Haandskrift af en, upaatvibelig i den Tid forfattet, Oversættelse af en historisk, halv dramatiseret Roman om Ungarns Skjebne og Mathias Corvinus, der imidlertid ikke blev trykket. I de samme Aar besøgte N. Veterinairskolen, hørte Forelæsninger der og deltog i Forbindinger og Kure; men, siger han selv, „det blev hverken Heelt eller Halvt“.

I Sandhed, af det Foregaaende fremgaaer det meer end tilstrækkeligt, at i alle de Barndoms- og Ungdoms-aar, hvor den Unge skal bevogtes og ledes, hvor Underviisning og Belærelse skal omhyggeligen gives, men ikke selvstændigen tages eller blot tilfældig erhverves, blev der ham saagodtsom aldeles Intet givet, hverken Heelt eller Halvt. — Den første Tanke, som alt dette maa vække og som allerede er antydet her ovenfor, er om hvorledes det er muligt, at saa floge og fortræffelige Forældre som Tyge Rothe og hans Hustru have saa aldeles

kunnet forsømme og forfeile det Rette med Hensyn til en Søns Underviisning og Opdragelse. See vi hen til hvad der ikke blev givet denne Søn, til hvorledes der ikke blev sørget for ham i Barndom og tidligste Ungdom, til hvor lidt der vogtedes paa, at han ikke blev aldeles vildfarende og gik tilgrunde for stedse, og vi tillige fæste Diet paa hvad han ikke destomindre, da og sidenefter, har erhvervet og udviklet, hvad han er bleven til, baade i aandelig og sædelig Henseende, hvilken Kjærlighed og Driftighed han har lagt for Dagen i det private Liv, hvilken Dygtighed, djerv og utrættelig Virksomhed i det offentlige Liv, da maa man tilviisde erkjende, at han har været begavet med udmærkede Evner og har vidst at bruge dem rettelig; man maa ære ham ligemeget fra Sjæls og Hjertes Side, og naar vi saa derhos tænke os ham i det raske, skjøntformede, ranke Legeme, med det ædle Ansigt og det livfulde Die, da kunne vi vel forestille os, at han har været en ung Mand, der var værd at agtes og elstes, at bruges, drages frem og at følges.

At Nothe, uagtet den ankydede Forsømmelse af hans Underviisning og Opdragelse i Barndom og Ungdom, er bleven en saa ædel, duelig, kraftig og driftig Mand, maa vel vække Beundring, vække Glæde over, at det Sidste er blevet, uagtet det Første. Det er og, iblandt mange, et slaaende Exempel mere paa, at Mennekkets Evner kune komme til kraftig Udvikling og naae et høit Maal, uagtet de i de tidligere Aar ikke fredes, pleies og næres som det steer, efter sædvanlig Viis, i vor Tid hos de dannede Slægter. Betragtningen heraf kan imid-

lertid ogsaa fremkalde den Tanke, om ikke disse Gøner have udviklet sig saa drifstigt, kraftigt, dygtigt, ikke uagtet, men just fordi de ikke ere blevne opslidte i de tidlige Aar, fordi der ikke er krævet Anstrængelse og Frugter af dem, førend de vare blevne stærke, udvogne, modne. I den Anledning kan netop det Spørgsmaal paatrænge sig, om Manden vilde blevet den djerve, ildfulde, fløgtige, udholdende, dersom Barnet var blevet holdt i aandelig tunge Lænker, var tildannet i afmaalte Former, dersom Sjæl og Hjerte bestandig vare holdte i Ledebaand, Faldehat og Snørliv? Det vilde vel være voveligt at søge det Rigtige ved at anstille Prøver i en saadan Retning, voveligt at forsøge de Unges Opdragelse og Underviisning efter en Løilesløsheds-Grundsætning; thi Mennesket er et kostbart Stof at experimentere med. Men dette kan dog atter og atter lede til Overveielse af og Forsigtighed med Spørgsmaalet om at vogte sig for at undervise og opdrage for meget, ligesaavel som for at gjøre det for lidt. I Staterne kan der jo ligeledes regjeres, ikke blot for lidt, men ogsaa for meget.

Rothes fyrige Aand kunde ligesaa lidt mættes og tilfredsstilles som oplæres og uddannes ved de underordnede Bestjefstigelser, der overdroges ham i det ostindiske Commerce-Secretariat. Foruden sin Læsning til juridisk Examen og sine veterinaire Studier, udfyldte han desaaarsag en Deel af sin Tid med Romanlæsning og med Violinspil, hvori han erhvervede en ikke ubetydelig Færdighed, uden dog ret at besidde egentlig musikalsk Dre og Talent. Skjøndt han havde draget sig bort fra det mindre gode Selskab, som hans foregaaende Skjebne havde ledet ham i Berørelse med, var han dog langt

fra at føre noget indesluttet Liv. Han benyttede Udgang til flere selskabelige Forbindelser, kom, iblandt andet, jævnlig i daværende Capt. W. H. Fr. Abrahamsons Huus, hvor han, foruden de ældre og alvorligere Besøgende, ogsaa sandt ungdommelig muntert, godt Selskab. Af flere ham kjære Bekjendtskaber fra den Tid og tildeels fra det Huus, mindedes han, i sin høie Alderdom, særdeles daværende Skriver, siden Justitssecretair ved Hof- og Stadsretten Leuning og dennes Forlovede, siden Kone og Enke, Jfr. Kirchhoff.

I mod Slutningen af 1789 indtraf det, som synes at have anvist Nothes Egener og Virksomhed deres Retning for hans øvrige Liv, det var nemlig et pludselig lysende Bink om, at Landbovæsenet var det, som han herefter skulde offere sine Kræfter og sin Tid, ligesom det havde været en af Hovedgjenstandene for hans Faders. I Rentekamret var Justitsraad Wadum bleven Committeret; Landvæsencontoret skulde deles, saaledes at Mandix fik et jydsk og Balsløv et sjællandsk, og at der skulde oprettes to nye Copiistposter. Saasnart dette kom R. for Dre, i sit Contor, fattede og udførte han øieblikkelig sin Beslutning, og de Ord, hvormed han fortæller dette (i sine „Erindringer“), vidne saavel om hans Natur og Handlemaade, som om det ublændede, stränge Blik, hvormed han stedse betragtede og bedømte sig selv: „Jeg troer, at det var meest Ordet Landvæsencontor, som slog mig; men, hvorom Alt er, jeg som født Fusetast, istedetfor at tale først med min Fader, foer afsted efter stemplet Papiir, magede en Ansøgning og indleverede den i Diebliffet.“ Her, ligesom oftest senere i Livet, see

vi ham handle raft og dristigt, ikke efter langt Overlæg, men ligesom efter Indskydelse. Denne Stund og denne Begivenhed kunne vi vel betragte paa en Maade som Slutning af hans Barndom, af hans tidlige Ungdom. Fra denne Stund af træder den selvstændigere Side og den bestemtere Retning af hans Liv og Virksomhed frem.

IV.

Da Chr. Rothe var kommen hjem og fortalte, at han havde indgivet den omtalte Ansøgning, blev Faderen, i det første Dieblit, høist fortørnet over det uaftalte, uforberedte Skridt; men henvendte sig dog i den Anledning, Dagen efter, til Grev Reventlov, som præsiderede i Renteskamret, og til Justitsraad Wadum, som var den vedkommende Committerede. Begge kjendte Tyge Rothe personlig, og bleve viðseligen stemte til at hjælpe Sønnen, i Betragtning af Faderens Fortjeneste i Landbosagen. Ibland de mange Ansøgende om de to ledige Copiistpladser, var der flere tilsyneladende mere kvalificerede end R. Man bestemte at lade alle de Ansøgende referere paa Prøve, hvorved det, iblandt andet, vilde gøres rimeligt og forsvareligt eller ganske umuligt at antage R. Denne skred til dette afgjørende Værk med en dyb, stormende og beflemmende Følelse i sit Bryst, som han aldrig glemte, som sidenefter ofte gjentog sig, naar han skulde træde frem ved det grønne Bord, til Referat for Collegiet,

om han ikke sjelden omtalte og levende mindedes alle sine Dage. Udfaldet blev, at en ældre Medbeiler (afdøde Etatsr. P. R. Dreier) og Rothe havde refereret bedst, og under 31te Marts 1790 bleve de begge udnævnte til Copiister, den første i Rentekamrets jydste, R. i dets sjællandske Landvæsencontor.

Prøvens og Stridens Tid var imidlertid endnu ikke omme. Skinsyge, Mistillid, Uvillie og Modstand traadte ham imøde fra flere Kanter. Ildesindede havde bagtalt ham, skildret ham som et blot „lystigt og luftigt Bæsen“. Bredden udtalte sig over, at han var sprunget ind fra et andet Collegium. Begge Chefene for Landvæsencontorerne protesterede skriftlig imod at modtage ham. Volontairerne i Contoret forlode det ved hans Indtrædelse og overlode ham alene Ræstet. Chefen var tør, kort, stiv, taus, skjøndt ikke uretfærdig imod ham, og lod ham selv alene om at skaffe sig Anviisning og Oplysning om Forretningerne, skjøndt han bebudede en ubarmhjertig Strængighed i at fordre Pligternes punktlige Opfyldelse. Imidlertid var det, som han selv har sagt, „faret op i ham, at det nu var Tid“. Ledet ved den styrkende Bevidsthed, nu at have Noget at svare for selv, og understøttet ved sin naturlige Evne og Varme, førte han sit Hverv igjennem. Alt gik godt, og lidt efter lidt, skjøndt ikke i ganske kort Tid, overvandt han Mistilliden, Uvillien og Modstanden. Han følte levende, at det gjaldt Erkjendelse og Ære, Nutid og Fremtid, og dette gav ham udholdende Villie og Kraft.

Inden vi gaae videre i Beretningen om Rothes Levnet og Tilfælfelser, vil det imidlertid være rigtigt, at kaste et særligt Blik paa hans indre sjælelige Natur, hans Character.

Sine Grindringsblade har han sluttet med de Ord: „mit Eftermæle bør være, at jeg var et kjærligt Menneske og en troe, flittig Arbejder; men letfindig og Fusentast“. Dette Skudsmaal af ham selv om ham selv er visseelig Sandhed, og skal være os et Udgangspunkt; men det trænger til Udvikling og Forklaring.

Man maa have Agtelse for at Rothe, i en aabenhjertig Selvbekjendelse, har kaldt sig en „Fusentast“; thi han var snarraadig, hurtig til at fatte Beslutning og ligesaa iilsom til at sætte i Værk. Men han handlede hverken i Blinde eller i Enfoldighed: Snarraadigheden var grundet i at han besad et klart, hurtigt overskuende Blik, et let opfattende Næmme, og just derfor var rasst og diervt handlende. Hans nye fortalte Indtrædelse i Rentekamret er et Exempel herpaa, iblandt mange. Dog ligesaa hurtig som han var til at beslutte og begynde, ligesaa vedholdende og utrættelig var han i Udførelse; ingen Sag lod han ligge paa Halvveien, men bragte Alt tilende. Mangen Gang har det Lyende, som traadte ind i hans Bærelse om Morgenen for at gjøre det tilrette, funden ham endnu uafflædt og siddende uafbrudt ved sit Skriverbord fra om Aftenen. Utaalmodig kunde han vel stundom være, ikke over sin Gjerning, men over Andre, som ikke kunde fatte og udføre saa iilsomt som han selv; han kunde da vel og „fuse ud“ i Ord og Handling, være opbrusende; men dog var han ingenlunde

vredsladen; han var ikke gnaven og gjemte ikke Nag til Nogen.

Vel kan han med Grund have kaldt sig en „Letfindig“; thi med let Sind er han i Sandhed gaaet Verden igjennem; uden det kunde han ikke have ilet og dandsset saa freidigt hen over Livets Bølger, over Snarer og Hindringer, der have ligget for hans Fod, gennem Sorger, Savn og Krænkelse, der ere gangne hen over ham. Men han besad tillige et meget kraftigt Sind; thi uden et saadant kunde han ikke have kæmpet, som han har gjort, for at fremme de offentlige, ham betroede Anliggender, fremme sit og Sines aandelige og timelige Vel, og for at bestaae under Tryk og Modgang, som Skjæbnen har budt ham at bære, og som stundom rigtignok just have været den egne Letfindigheds bittre Frugt.

Nothe var besynderlig praktisk i sin Tankeledning, sit Blik og sin Handlen. I Forretninger vege derfor Letfindighed og Ubetænksomhed for Grundighed og Nøiagtighed; med sit hurtige, skarpe Blik og sin praktiske Sands gif han strax til Bunds i hver Sag, lagde den fra hinanden, gjorde den klar for sig og Andre, vandt Fasthed og Bestemthed i sin Mening og sit Foredrag derom. For Retfærd og Sandhed lededes han af en levende Følelse, og Embedspligtens Opfyldelse krævede han ikke mindre strengt af sig selv end af Andre. Hvor derimod Nogen havde billigt Krav og Trang til Overbærenhed, der var han langmodig og mildt dømmende, og havde Nogen feilet af Svaghed, ikke af Slethed, da var han stedse den skaansomme, redebomme, virksomme

Talsmand, som hjalp til at opreise og frelse. Som han var menneskekjærlig, deeltagende og opoffrende, var han og stedse rede til at hjælpe; hvor han formaaede at hjælpe, saavel med Daad eller Gave som med Raad; sjældent og nødigt gav han Nogen et Afslag, hverken hvor det gjaldt om at gjøre eller om at tillade, indrømme, opmuntre, gjaldt om at fremme god Villie og ærlig Stræben. Havde Nogen tjent ham redeligt og godt, da var han utrættelig og opfindsom til at forskaffe dem Bo og Erhverv. Havde Nogen, Høi eller Lav, ydet ham Belvillie og Belgjøring, da var hans Erindring derom, hans Erkjendtlighed derfor uudslettelig, og han lønede det med lige Skjel alle sine Levedage.

Lilligemed at Nothe var kraftig og særdeles duelig, kunne vi ogsaa kalde hans Sind ildfuldt og sjælfuldt. Det var ikke en poetisk eller fantastisk Begeistring, som ledede ham, men han var fuld af Barme, Iver og Kjærlighed for hvad han fik at udføre, hvad enten dette var valgt og grebet af ham selv eller givet ham af Andre, enten det saa var til hans eget eller andres, til Fædrelandets eller Enkeltmands Gavn; begejstret, saaledes at han virkelig levede for Tingen, der laae for ham, at han gav den Liv og raff Gang, satte Liv i Andre, som havde dermed at gjøre, derved drev Værker igjennem og tilende, som Andre ikke vilde kunnet bedrive, hverken i den samme Tid eller med de samme Midler, Kræfter og Mennesker.

Forfængelig bestylder Nothe sig stundom selv for at have været. Forfængelighed og Uergjerrighed have vel været medvirkende Drivesjebre i hans Handlemaade; men

det var ikke udvortes Flitter og Glands, de dreve ham til at attraae. Hans Forfængelighed bestod i al Fald i at udrette Meget og hurtigt, i at udvirke det Gode og Rette, i at skaffe Andre Glæde og Velbehag. Hermed staaer maaskee det i Forbindelse, som Ingen, der har staaet ham nærmere, har kunnet undlade at bemærke, nemlig i hvilken beundringsværdig Grad han var driftig til at foretage og erhverve. Derimod bør det vel heller ikke forties, at han var mindre skicket, sindrig og selvforægtende til at bevare og holde Huus. Han vilde gjerne have mange Penge; ikke for at opdyngge dem, være riig og nyde sin Skat; men for at være istand til at udgive mange Penge; thi dette var hans Lyst og Tilbøielighed; dette var desværre ogsaa hans svage Side og blev ham en nagende Drm i hans Manddom og Alderdom.

Ingen, som har kjendt Rothe, vil heller bestride, at han har havt Ret i at mene, at hans Eftermæle maa være, at han, tilligemed at have været en „tro og flittig Arbejder“, har været et „kjerligt Menneſte“. Kjerlighed besjælede ham i Almindelighed imod Menneſter, Dyr og Gjenstande: en Hund, en Hest, et Træ o. s. v. kunde være ham dyrehare; han sinede i dem Guds Aand i Skabningen, knyttede dertil mangehaande dybe, inderlige Følelser og Tanker. Ubeskrivelig Kjerlighed til hans Slægt og alle hans Nærmeste var dybt rodfæstet i ham og udprægede sig i hele hans livlige Væsen og Væren. Ikke at han var kjælen, blød eller leflende i Tale og Dmgang; men at han stedse var ubegrændset hengiven, omhyggelig, opoffrende, utrættelig for alle sine Elskede, og det ikke

mindre for deres Velbehag og Glæde end for deres aandelige og timelige Fornødenheder; thi ingen Glæde og Nydelse var ham større end at gjøre og see Andre livlige og glade, og have hans Børn i deres Barndom end stundom revet sig paa Tørne, saa have de dog dandsset paa Roser i deres Fædrenehjem.

Kort: om jeg her har formaaet at levendegjøre nogle Træk af den Forevigeses Billede, da vil man skjønne, at han vel har havt Svagheder og Feil, — hvilke vi heller ikke have villet dølge utilbørlig, — men og erkjende, at han har været rustet med stor Sjælsstyrke og megen Dygtighed, at Forsynet har udstyret ham med herlige Gaver og høist elskelige Egenskaber, hvilke alle ere komne til deres Ret og til frodig Væxt i hans Liv.

I hine Dage var en Klub en Sjeldenhed, og Klubber havde ikke udviklet sig til den Mangfoldighed, Omfatning og Forskjellighed, som under og efter den store franske Revolution. I Kjøbenhavn samlede „nogle faa Mænd af sjelden Slags og sjeldent begavede i Hjerter og Aand, saasom Wadum, Abrahamson, Storm, Kampmann o. fl.“ hver Løverdags Aften. Selskabet sørgedes snart med flere udmærkede Mænd: „Tyge Rothe, Poul Egede, Suhm, Carstens, J. Baden o. fl.; dernæst ogsaa Genier som Th. Thaarup, Rahbek, Samsøe, Riber, E. Storm, Pram, Chr. Colbjørnsen o. a.“ Dette, den dengang eneste Klub i Kjøbenhavn, blev kaldet „Klubben af 1775“, og blev sædvanligviis benævnt „Dreiers Klub“,

efter den Mand's Navn, hos hvem Sammenkomsterne i Begyndelsen fandt Sted. I Klubben var dengang kun nogle enkelte unge Mennesker; „de vare der ingenlunde for Selskabets Skyld, men for deres Opdragelse; med det Hensyn bleve de behandlede med den største Liberalitet og Venlighed, men der blev inddruffen dem Respect for Aldre og for Talent.“ De Eldre toge Plads, de Yngre stode sædvanligviis omkring dem, lyttede til den aandfulde og forstandige Samtale, blandede sig kun sparsomt og yderst beskedent i denne.

Denne Klubs Tilværelse, Bestaaffenhed og Tone har Rothe stedse betragtet som et Moment til Sædernes og Samfundets Historie i Kjøbenhavn i Decennierne Halvfjerds og Fjirs. Sin egen Optagelse i Klubben (1790) har han omtalt som en særdeles Gæve og som en Begivenhed i hans Ungdomsliv. Derfor burde den heller ikke forbigaaes her. Da Wadum, som R. særdeles har æret og elsket, en Formiddag sagde til ham: „han maa see at komme ind i Klubben, det er godt for ham at komme imellem den Slags Folk“; svarede han: „Vor Herre bevares! det er umuligt“; hvortil Wadum sagde: „ja jeg vil dog prøve“ („Grindringer“), og et Par Dage efter indførte han ham virkelig i denne saa høit ansete Klub, der endnu længe efter bevarede et eget og alvorligere Præg.

Siden den 31te Martz 1790 var nu altsaa Rothe kongelig Embedsmand. Den Flid, Iver og Brugbarhed, han fra den første Stund udviklede, blev erkjendt

og skjønfsomt ledet, drog ham strag dybt ind i Forretningerne og førte ham hurtig fremad paa den betraadte Bane. Ridkjær i at udføre saameget som muligt selv og alene, tog han Natterne til Hjælp, naar Dagene ikke kunde strække til at fuldende det ham overdragne Arbeide. „Da jeg kun havde med gode og fjærlige Foresatte at gjøre,“ har han sagt (sigtende derved fornemmelig til Grev Reventlov og Justrd. Wadum, men ogsaa til Confrd. Hansen, Wormskjold o. fl.), „saa manglede jeg ikke paa Bifald og Opmuntring.“ Naar Grev Reventlov et Par Gange lod ham kalde og med Mildhed yttrede, „hvor fjært det var ham at kunne bringe Nøes over mig til hans gamle Ven“ (L. Rothe), „da veed jeg,“ tilføier N., „at jeg hørte saadant med rørt Hjerte og Laarer i Dinene; thi dette var mig noget ganske andet end hvad jeg tilforn havde været vænnet til.“

Faa Maaneder efterat Rothe var bleven Copiist, blev Fuldmægtigen syg og døde snart. Man undlod imidlertid at besætte hans Plads. Contorchefen sagde blot: „saa maa De“ — (foruden Reenskrivning, Convolutering m. v.) — „tage Journalen og Dokumenteringen. De kommer vel ud af det, naar De passer Tiden.“ Han maatte i Sandhed passe Tiden; men det gjorde han ogsaa og kom ud af det. Wadum (den Committerede) og Balsløv (Contorchefen) „vare alvorlige og fordrede Alting i Orden og prompte; men de vare venlige og lode mig spore Tillid.“ Mere behøvedes der heller ikke: de havde valgt den rette Spore. „Der var ikke at tænke paa nogen fri Søndag, og Registret maatte gjøres om Natten. Dog var jeg ingenlunde forknytt, men dandsede

i venstabelige Klub, gif paa Comoedie o. s. v." Det paafølgende Foraar sagde Contorchefen ham, en Dag, tørt og godt: „jeg tager for nogen Tid til Fredensborg for at bruge Brøndkur; De kan jo nok komme ud af det." Saaledes fik han nu ogsaa Referatet og Expeditionen af Sagerne, uden videre Bistand end een Volontair og een Skriver. „Det hængte visseligen i; men det gif dog;" det gif uagtet eller maaskee just fordi han ifkun var 20 Aar gammel; muligviis tildeels ogsaa fordi hans Sjæleevner hverken vare sløvede eller overudviklede ved megen boglig Underviisning og Lærdom. Hvad der kanskee tillige kan have bidraget til den fyrige, heldige Udvikling af Kraft og Driftighed, er at han, allerede i det foregaaende Efteraar, var bleven forlovet med den høist elskværdige Pige, som 4 Aar derefter blev hans Kone. Saaledes som i disse, tildeels med hans egne, anførte Ord skrevne Linier, har Rothe selv skildret sine første egentlige Embedsaar, der henrandt under store Anstrængelser, men bleve krydrede ved Fyldestgjørelse og Lyfsalighed og tilbragtes uden at han lod sig ganske affkære fra livfuld Deeltagelse i Selskab og Omgang med Andre.

Foruden det Nye i Forretningslivet, vare disse Aar ogsaa meget bevægede i Henseende til Huus- og Familielivet. Et Par Gange leed Rothe af smertefulde Sygdomme, iblandt andet af en Underlivsbetændelse, som desværre, ventelig ved at være mindre rigtigt behandlet af Lægen, efterlod stedsevarende Følger. Hans Forlovede, en Søster til den sidst afdøde Biskop i Aarhus, Paludan-

Müller, altsaa Fæster til de nulevende Paludan-Müller, opholdt sig som Lærerinde i en anseet Families Huus i Kjøbenhavn; men hendes Stilling var derved meget bunden. Da alle hans Søstre vare blevne gifte, droge Forældrene hende hjem i deres Huus, prisede og elskede hende høit som Datter, hvorom der findes et Vidnesbyrd i en Billet fra Tyge Rothe til hende, hvilken staaer aftrykt i det af Tryde, efter hendes Død, forfattede Mindekrift over hende.

Om Aarene 1794—95 bemærker Rothe: „Det var ellers to mærkelige Aar for os, som der hørte et let Sind og vor Forenings nysødte Lykke til ikke at forstøffes i.“ Hans Forlovede var til Besøg hos sin Moder, Enkefrue Müller, paa Christiansborg Slot, just som den frygtelige Slotsbrand udbrød og pludselig fyldte alle Gange og Bærelser med Ild og kvælende Røg (1794) og det var kun under megen Fare og Forfærdelse, at hun blev frelst tilligemed sin Moder og sine Sødkende, ved Bennehjelp. — Fru Rothe ventede uidentviol sit Endeligt som nærførestaaende og drev ivrigt paa, at de to unge Forlovede skulde holde Bryllup, hvilket virkelig fandt Sted den 7de Novbr 1794. Hun beregnede, at de skulde have Bolig i Forældrenes Gaard og at de selv, saavel som deres Tjenestepige, ogsaa skulde spise hos dem alle Søn- og Helligdage; endvidere, at Sønnen havde 300 Rdl. Gage, altsaa 1 Rdl. til hver af Aarets Sognedage, og at de dermed maatte komme ud. Denne Regning slog imidlertid feil; thi Moderen døde saa Maaneder efter deres Bryllup og det fædrene Huus blev saa godt som opløst. Faderen sorgede og sygnede. Dennes kjæreste Søster og

Svoger døde kort efter hinanden. Den ældste Søn var i Norge til Forretning; den anden til Orlogssom Sø-officeer. Den gamle Fader behøvede og krævede saameget mere den yngste Søns Bistand. Kjøbenhavns frygtelige Jdebrand (1795) rystede Sindet voldsomt og greb meget forstyrrende ind i alle de huuslige Indretninger og i alle Familiernes Liv. I September blev Rothe beordret til at reise med den store Hovericommission som Secretair. I Begyndelsen af December blev hans første Søn født, og inden den unge Moder ret havde reist sig efter denne første Barselfærd, døde hans Fader den 20de December 1795. — Andre huuslige Bansteligheder og Begivenheder kom nu til. Flere Gange bleve de unge Ægtefolk bedragne og bestiaalne af utroe Lyende. Sommeren 1795 boede de, tilligemed Faderen, paa Frederiksberg. Ved Faderens Død, blev R. Gier af dennes Gaard paa Garnisonspladsen; solgte den imidlertid Aaret efter igjen; kjøbte, 1797, Gaarden paa Hjørnet af Kronprindsensgade og Pilestræde og boede der et Par Aar, under megen huuslig og ægtefabelig Fryd og Lyksalighed. Ogsaa denne Gaard solgte han imidlertid, og kjøbte da den Eiendom i Frederiksberg Allee, som han beholdt og beboede i nogle og fyrrethve Aar og hvor han gennemlevede mange gode og glædelige Dage, men ogsaa mange onde og mørke.

I Foraaret 1797 afgif Contorchefen Baldlov til andet Embede. Da opstod atter en Rivalitet, ligesom en saadan havde gjort sig gjeldende baade ved Udnævnelsen til Copiist og Fuldmægtig. Men Dueligheden

havde ogsaa høvt Tid til at gjøre sig gjeldende: de Foresattes Agtelse og Belvillie vare erhvervede og begrundede. Reventlov og andre Bedkommende vilde opmuntre og bruge, ikke frænke og tilfidesætte. Der oprettedes da et Label-Contor, hvilket, betragtet som en videnskabelig, statsoeconomisk Sag, overdroges Mandix, den hidtilværende Chef for det jydste Landvæsencontor. E. Rafn blev da Chef for dette, og Nothe for det sjællandske. Alt dette Foransførte kan et „let Sind“ vel have bidraget til at føre igjennem og bestaae i; men Drift, Kraft og Dygtighed have ogsaa været fornødne dertil.

Fra Nothes Tid som Chef for det sjællandske Landvæsencontor bør vi her ikke forbigaae et Par Træk, deels fordi han selv stedse levende erindrede dem og har optegnet dem i sine sidste Dage, deels fordi de bidrage til at skildre hans Natur, hans Handlemaade og hans Virksomhed i hiin Embedsstilling.

Det var dengang Skik, at naar der tilstodes Bønderne paa Domainerne Pengehjælp til Bygning, Indhegning og desl., saa anvistes de fulde Summer paa een Gang til Godsforvalterne. Disse modtog saaledes store Kapitaler, undertiden 30 til 50 Tusinde Rgd., som de sad inde med i mange Aar og kunde raade over, handle med, da de kun bleve udbetalte til Bønderne efterhaanden som Arbejderne bleve udførte. Nothes Die kunde ikke forblive lukket for denne store Misbrug; at hævde den, maatte blive til megen Fortræd for de Forvaltere, som hidtil havde benyttet sig deraf til betydelig egen Vinding; men i sin levende og samvittighedsfulde Retsfølelse betænkte han sig ikke paa, uophødelig at gjøre

opmærksom paa det Urigtige deri, saa at den for Staten skadelige Uskik blev hævet.

Den Grundighed og Klarhed, hvormed, som vi have omtalt, Rothe behandlede sine Embedssager, forstaaede ham længe, under Reventlov, Hansen, Edv. Colbjørnsen, Wormskjold o. fl., Anseelse for at være Rentekammerets bedste Referent. Dette bestyrkedes iblandt andet ved en i mange Aar i Kamret navnkundig Sag, den saakaldte søebysesøegaardske, der var ham selv uforglemmelig, og som han tillige meente, at være et lærerigt Exempel paa „hvilken Indflydelse en forskjellig, skjøndt lige samvittighedsfuld Behandling af collegiale Sager kan have.“ Som ung, arbejdslysten, maastee tillige lidt arbejdsforfængelig Contorchef for de sjællandske Landvæsenssager, tilbød han, ganske uopfordret, (1798) tillige at paatage sig de fynske, hvilket Tilbud blev modtaget med Tilfredshed. Den Mand, der hidtil havde havt disse Sager, var, med al sin Dygtighed, yderlig ængstelig og vidtløftig og havde for Skik, naar han i en Sag fandt Noget, som muligen kunde tyde paa en Feil eller deslige, da at lade Sagen staae hen, correspondere og inquirere om den, muligen endog langt tilbage i Tiden begaaede Forsøelse, uden Hensyn til om den var paaflegget eller ikke, om den vedkom den foreliggende Sag eller ikke, hvilket maatte foranledige uendelig Vidtløftighed og Forsinkelse. Iblandt de mange Sager af saadan Bestaaelse, som Rothe, ved Overtagelsen, fandt uafgjorte, var den søebysesøegaardske, bestaaende i, at en Gaardmand havde klaget over, ikke at have faaet tilstrækkelig Godtgørelse for en fra hans Gaard, forøvrigt lovmæssigt

borttagen Hunsød. Istedetfor strax og simpelt, at afvise Klagen, som henhørende under Amtets Landvæsencommission i første Instants, havde Contorchefen funden saamegen og bestandig forøget Tvivl, at Sagen var opvoven til og indviklet i ikke mindre end 93 Punkter, at den havde været ventileret i samfulde 11 Aar, var bleven bekjendt i hele Kamret, kjedsommelig og fortrædelig for selve Collegiet. Det maatte være Rothe heel betænkeligt at tage fat paa den Sag; thi han ventede, at man vilde fordre af ham, at bringe den tilende, og han „indsaae, at den kunde blive halsbrækkende“ for ham, om det ikke lykkedes ham. Han ordnede og studerede Acterne chronologisk og historisk, skilte derpaa Gjenstandene efter hver sit Slags, og classificerede alle de 93 Punkter efter den Maade, hvorpaa han skjønnede at de burde behandles, efter de Autoriteter, han mente at de burde paa- skjendes af. Da et fuldstændigt Referat kunde have optaget mange Dage, uden dog ret at klare Vanskelighederne, begjerede og fik han Tilladelse til at indskrænke sig til at berette hvorledes han var gaaet tilværks og at foredrage Resultaterne samt hans Forslag til Afgjorelse. Referatet foregik med usædvanlig Høitidelighed og Opmærksomhed, endog for lukte Døre. Efterhaanden som Rothe, i sit Referat, blev færdig med Punkterne under den ene Klasse efter den anden, hørtes kun et enkelt Spørgsmaal eller enkelte Ord, saasom: „det er rigtigt; det er godt; saa ere de Poster afgjorte“ o. desl. Paa denne Maade blev Sagen opløst i Punkter, som vare tilstrækkelig oplyste eller ikke behøvede at oplyses, Punkter, som henhørte til Overenskomst imellem Parterne

selv, Punkter, som henhørte under sædvanlig Rettergang eller Politiret eller Landvæsencommission o. s. v. Der blev kun 4—5 Punkter tilbage, som henhørende umiddelbar under Rentekammeret og hvorom der blev udfærdiget bestemte Spørgsmaal. Efter Referatet og den gjorte Classifikation blev Sagen expederet, og saasnart de saa forlangte Svar indkom, var den hele Sag let og fuldstændig tilendebragt. Man var særdeles tilfreds og lagde ikke Skjul derpaa. Den Committerede, Wadum, hvem Rothe har agtet, æret og elsket lige høit, tog hans Haand og sagde høit: „Jeg ventede, at han vilde gjøre sit Svendestykke; men han har paa min Sjæl gjort sit Mesterstykke.“ Hvilken mægtig Virkning Saadant og flere lignende, opmuntrende Udmærkelser kunde gjøre paa en ung, varmt følende og ærefjær Mand, behøver ingen Forflaring.

Det tredie Exempel, vi her ville meddele, har Rothe selv fortalt, for ikke at synes at ville skjule, at han, endog i Embedsvæsenet, ikke var ganske fri for Indflydelse af det „Fusentasteri“, som han har „vedgaaet at udgjøre en Deel af hans Character.“ Dog ogsaa heri ville vi skjønne, at det fyrige Sind bares af Ærlighed og Dygtighed. — Wadum døde 1804. Rothe ventede med Grund at blive Committeret, men en Anden (den samme som saa uendelig havde forviklet og forhalet den ovenomtalte Sag) blev det, hvilket strax gav nogen Kulde, der forsøgedes ved at den Foretrukne, i Omgang og Forretning var noget egen, tvær og pirrende. Under dennes Præsidium skulde Rothe referere en Sag, som han netop havde studeret med særdeles Opmærksomhed,

fordi den havde forekommet ham just ikke ganske reen. Under Referatet slap hiin Committerede til at sige: „det er ikke sandt, det staaer ikke i Papiirerne.“ Rothe „blev rasende“, skriver han selv, „slog i Collegiebordet, sagde i Hidfighed nogle Ord om at han aldrig havde forebragt noget urigtigt Factum og at nu maatte enten den ene eller den anden af dem brække Halsen, lagde Sagens Acter tværs over Bordet til den Deputerede Conferentsraad Hansen og refererede Sagen fra dens første Begyndelse udenad, med bestandig Henviisning til de forskjellige Dokumenter selv.“ I det Dieblif, dette var færdigt, greb han alle sine andre Sager, der skulde været refererede, og styrtede ud af Stuen. Saasnart han kom til Befindelse, begreb han, at han maaskee havde forspildt sin Stilling. Samme Nat udarbejdede han en fuldstændig og legitimeret Extract af bemeldte Sag, bragte den om Morgenens til Conferentsraad Hansen og bad om hans Bistand. Strax fik han imidlertid ingen anden Trøst end, at det var en slem Sag, men at Hansen vilde læse Extracten og om muligt tale med Reventlow. Nogle Dage derefter blev Rothe kaldt ned i Collegiet og var heel uvis om, hvad Tiltale der vilde møde ham. Imidlertid blev det derved, at Hansen tog ham hen i en Binduesfordybning og sagde: „baade jeg og Greven have læst deres Extract; den er jo rigtig og Sagen kan expederes saaledes som de mente; og saa seer de vel helst, at der ikke tales meer om denne Sag.“ Expeditionen lagde Rothe reenskrevet paa den Committeredes Plads og denne skrev siltiende under. Det maa altsaa vel antages, at Retten, Sandheden og Dueligheden erkjendtes, at

være større paa Rothes Side end hans mulige Brøde eller Overilelse. Skjøndt Anledningen saaledes har hidrørt fra den Committerede, glemte denne dog uden tvivl aldrig Rothe den Tildragelse; fra den Stund var og blev der en varig Smaakrig imellem dem, saalænge de havde med hinanden at gjøre i Rentekamret. Siden ophørte Ufreden; thi Rothe havde nok fundet en opfarende og pirrelig Mand i sin Modstander, men forøvrigt agtede han ham som en „kundskaabrig, duelig og grundhønnet Mand.“

V.

Den navnkundige, saakaldte store Hovericommission, hvis Hverv det var, saavidt muligt ved Mægling og mindeligt Forlig, eller i Mangel deraf, ved Kjendelser, endeligen at faae alt hidtil vilkaarligt Hoveri i Landet fast ordnet og lovformelig bestemt, og som begyndte sine Reiser i September 1795 og fortsatte dem i de følgende Aar, bestod af Greve, Rentekammerpræsident Reventlov, Kammerherre, Amtmand Løvenskjold, Stiftamtmand Hellfried, Amtmand Ferslev, Proprietair Dons, Landinspecteurerne F. C. Selmer, Arenz, H. Selmer og Aschlund, og som Secretairer, Fuldmægtig i jydsk og sjællandske Landvæsenscontor E. Rafn og Rothe, desuden to Skrivere og fire Landmaalere. (Oplysning om denne Commissions Hverv og Virksomhed findes iblandt Andet i Bergsøes „Reventlovs Virksomhed.“ I, 281 o. fl.)

Reisernerne i denne Commission aabnede, paa en Maade, et nyt Liv for Rothe. Han havde ikke for længere Tid forladt Kjøbenhavn, sit eget Hjem og sin unge Hustru, og Hjertet krævede dog sin Ret. Med dyb Følelse har han derfor iblandt Andet, ved den første Afreise, skrevet: „det er udenfor Beskrivelse hvad det betyder at forlade en Kone som Etine“; og ved Hjemkomsten: „det er en Himmelglæde at komme hjem efter to Maaneders Fraværelse, NB. naar man har et Hjem som mit.“ Imidlertid afholdt og lammede Længsel og Savn ham ikke i sin Dont. — Ved Commissionens Hensigt og Foretagende kom Rothe til at gennemkrydse hele Landet, alle Derne, saavel som Jylland, og at lære det at kjende. Med Opmærksomhed og lyst Blik iagttog og saae han Alt: Mennesker af alle Slags og Stænder, saavel som Skikke, Fremgangsmaader, Ting og Tilstande. Han udvidede sin almindelige Sag- og Menneske-Kundskab; han lagde Grunden til sit nsie Kjendskab til og velvillige Sindelag for Landalmuen allevegne, og til den nsiaagtige Bessked om hver Landsby, hver Gaard, hvert Gods i hele Landet, som han vidste, som siden efterhaanden udvidedes og befæstedes ved hans varige Syssels med Matrikuls- og Landbo-Væsenet og som hans, i den Retning mageløse Hukommelse stedse havde paa rede Haand. — Ved det næsten uafbrudte daglige Samliv med og Arbejde umiddelbart under Præsidenten, Grev Christian D. Reventlov, lærte Rothe endmere denne personlig at kjende, endmere at høiagte, ære og elske ham, hvorpaa ogsaa mange af hans Uttringer tyde hen, f. Ex. N. N. snakker ham efter Munden, „men Greven seer nok

hvem han har med at gjøre"; — „vor Greve er den stolteste Mand, jeg kan gjøre mig Idee om, uden Persons Anseelse ærlig; har brugt her en Conduite, som er beundringsværdig"; — „vor Greve har viist et herligt, men et sandt Mands-Hjerte; det smerter ham meget og inderlig" (at en fornem uredelig Mands Familie maa lide ved hans Skyld), „men Sagen maatte gaae uden Fordreining"; — „vor gode Greve"; „hans milde og skaansomme Fremgang"; — „saaledes handler den retskafne, den fordomsfrie Greve"; o. s. v. — Disse Reiser med Hovericommissionen vare forbundne med baade aandelig og legemlig Møisommelighed. Hverken Befordringsmidler, Veie, Gjestgiverier eller Privathuse vare saa vel og bekvemt indrettede dengang, for 60 Aar siden, som nu, og især for dem, som ikke holdt sig til den brede Landevei alene, men just krydsede om til alle Sider. F. Ex., et Sted paa en Herregaard i Jylland, hvor Commissionen havde Forretning og overnattede, fandtes een Gjæstefeng, som anvistes Præsidenten, og Barten sagde: „a har slauen nauen Baaes op i æ Mælkstau, der kan J Anner leg." (∴ Jeg har slaaet nogle Hum op i Mælkstuen, der kunne J Andre ligge). Dagene optoges deels af Reiser og Besigtigelser i Marken, deels til Commissions-Samlinger og Underhandlinger. Disse varede sædvanlig til filde ud paa Aftenen, stundom til Midnat, og derpaa havde Secretairerne og Skriverne at fortsætte Arbejderne til Kl. 2—3—4, ja ofte hele Natten igjennem, uagtet Reiser og Forretninger krævede Tilstedeværelse igjen om Morgenens Kl. 6—7. Iffedestomindre gav den unge, kraftige Mand ikke efter,

og førte ikke Klage over Besværlighederne. Han følte sig hævet og vel ved at arbejde med agtværdige og dygtige Mænd, deeltog i Forretningerne med Kjærlighed og Iver og var ret levende tilfreds, naar de gik fyldestgjørende. Det Hele blev ham derfor til gavnligt Udbytte, til Lyst og Oplysning, til oplivende Grindring. — Nothe reiste aldrig til Udlandet; men saa have reist saameget omkring allevegne i Indlandets danske Provindser og have kjendt det saa nøie som han. Allerede dengang, 1795, saae han hvorledes det stortede Bonden paa god Skolenunderviisning, paa opvakt og rigtig Sands i alle Retninger, saae hvilken lysere Fremtid, bedre Tilstand, friskere Udvikling, der var at vente for Bonden af bedre Orden og Agerbrug, lovbestemte Forhold, borgerlig Frihed, aandelig Selvstændighed, og som han følte, saae han varmt derfor; allerede dengang saae han ved første Diekast, at golde Overdrev og de vidtstrakte jydskke Lyngheder kunne dyrkes, beplantes, befolkes og blive en Velstandskilde for Landet o. s. v.

VI.

Af den forudskittede korte Udsigt over Nothes Levnet, vide vi, at der efterhaanden blev ham overdraget mange og forskjelligartede vidtløftige Forretninger, der aldeles ikke paalaae ham som Chef for Landvæsenstøret. Dette vedblev han ikke desto mindre tillige at forestaae. Ligeledes, fra den Stund af at han blev gjort til Hoveddrivhjulet i den nye Matrifuls hele Maskinerie,

vedblev han at være det, uanseet alle de andre Embedshverv, som han deels forud havde, deels efterhaanden overtog.

I 1799 havde Kongen kjøbt det store Gods Petersgaard, ikke langt fra Bordingborg. Bestyrelsen af denne betydelige Eiendom blev efterhaanden Rothe overdragen, selvstændig og umiddelbar under Rentekammercollegiet. Han lagde Plan til Godssets Udstykning og Overdragelse til Bønderne som Eiendom, til Tiendernes og Hovedgaardens Salg m. v., udførte denne Plan og afleverede, tilligemed sin endelige Beretning, i 1806, en reen Fordeel af 60,000 Rdr. (96,000 Rigsbankdaler) og 1,400 Tdr. Land indfriet og med Steengjerde indhegnet Egeflod. Næsten hver Maaned reiste han nogle Dage dithen; men han var driftig nok til dog ikke at lade det skorte paa hans øvrige fleersidige Embedsforretninger, og vi vide allerede, at han ligesaameget erhvervede sine Ligemænds og Undergivnes Agtelse og Hengivenhed, som sine Foresattes Tilfredshed og Belwillie.

Det vil være rigtigst, samlet at omtale de forskjellige Skatter og Afgifter, som det blev ham paalagt at ordne og beregne, den ene efter den anden, og at vaage over. Dog skal jeg ikke indlade mig paa at give en Fremstilling af alle de forskjellige Skatter, Skatte-Systemer og Beregninger, som bleve bragte i Anvendelse i Perioden fra 1802 til 1818. I den Henseende bør jeg derimod ikke undlade at henvise til Rothes eget Skrift: „Forklaring om de directe Skatter, i Særdeleshed af Landeieendommene i Danmark i Tidrummet fra 1802 indtil 1818, og om de med dem flete

forskjellige Forandringer"; ved Chr. Rothe, Conferentsraad. Kjøbenhavn, trykt i H. G. Brillis Bogtrykkerie, 1849, in 8vo, 68 S. Af dette Arbeide lod Rothe rigtignok iffun trykke 150 Expl. som Haandskrift; men han uddelte det til Mange, til Bibliotheker og Archiver, saa at det vel ikke vil være vanskeligt at finde for hvem som ønsker at kjende og benytte det. En kort Angivelse af Skriftets Indhold vil neppe være paa urette Sted her.

Indtil da havde den directe Skat saagodtsom udelukkende været fordelt efter og hvilet paa Hartkornet, hvorfra endda alt det privilegerede (omtrent $\frac{1}{3}$) var ganske undtaget. Man besluttede sig til at paalægge flere nye Skatter, af hvilke de fornemste foreskrevet ved Forordn. af 1ste Oktober 1802 for Kongerigerne Danmark og Norge, og af 15de Decbr. for Hertugdømmerne, ved hvilke de faste Eiendommens „Besiddelse, Nyttc og Brug" bleve beskattede. At fremstille dette Skattepaabuds Historie og Indflydelse har været Forfatterens Hensigt. „Dette Skattepaabud er deri mærkeligt, at man ved det fraveg den gamle Matrikul og etablerede et helt nyt System, at det var den første Anordning, hvorved det privilegerede Hartkorn blev taget med til Skats Svarelse" o. s. v. Forfatteren paaviser Misgrebene i Udførelsen ligesaavelsom det Rigtige i flere af Grundfætningerne.

Det nye Skattesystem grundedes paa Ansættelse af Jordeiendommene i Pengeværdi. I de paafølgende Ufreds og Ulykkes Aar bleve Følgerne af dette System overmaade byrdefulde; „men", siger Rothe, „man vilde meget forsynde sig, om man overfaae, at og hvorledes

det var Virkningen af de foregaaende velsignelsebrige Foranstaltninger i og for vort Landbovæsen, lige fra Aaret 1781, der gjorde det muligt, at Bonden formaaede at bære de overvættets Byrder, uden at synke i Armod." Der opstod nemlig to Pengeværdier, der fik Indflydelse paa Skattebyrden: den hvorefter Jordeiendommene vare vurderede til Skatteansættelsen og den hvorefter Skatten aarlig erlagdes; „men om ingen af dem kan det siges, at de vare sand Værdi, og endnu mindre at de stode i rigtigt Forhold til hinanden." — Ved denne Skat paa Kjøbstadbygninger er det og at bemærke, at det var den første og eneste directe Skat, som Kjøbstæderne yde til Statskassen. Principet var, at Skatten skulde beregnes af alt Rum, som brugtes til Beboelse, Huusholdning, Værksted og Pakhuus.

Rothe giver Oplysninger om det ved Forordn. af 21de Oktbr 1803 oprettede Skattekammerfond til Statens Forsvar og Sikkerhed, hvis Indtægter siden efter forøgedes ved flere nye Afgifter og Paalæg. — I 1809 blev der paabudt nye Forhøielser af Skatten af 1802 paa Jord, Tiender og Bygninger, til Forrentning af de ny udstædte Bankfonds. — I 1810 blev der paabudt en almindelig Indkomstskat, 4 pCt. af al Indtægt, hvilken dog tildeels blev ophævet allerede det følgende Aar.

Den Foranstaltning, at Skatten paa Besiddelse, Nytte og Brug skulde fastsættes i Korn, ikke i Penge, betegner et nyt Affnit i denne Skats Historie. Forordn. af 6te Juni 1811 ophæver de efterhaanden paabudne Forhøielser af Skatten af 1802 og paalægger en ny

Skat, bestaaende i 280,000 Ldr. Rug og 280,000 Ldr. Byggs Værdi, beregnet hvert Aar til Penge efter Middelpriisen af det foregaaende Aars Capitelstaxter. Forfatteren forklarer udførlig denne hele Plan og dens Udførelse. Derpaa meddeler han en fuldstændig Oplysning om Beregningsmaaden fra 1812 og den gennemgribende Forandring, som indførtes i Maaden at udfinde Middeltallet af Capitelstaxterne o. s. v., hvornæst han giver kort Forklaring om den, samme Aar, baade for Land og Kjøbstæder paabudne Jldsted skat, der ligeledes bestemtes i Korn. Forordn. af 5te Jan. 1813 medførte den af 9de Juli, som foreskrev Reguleringen af Eiendommens Behæftelse til Banken. Ogsaa om Fremgangsmaaden hermed giver Forfatteren Oplysning.

Aarene 1814, 15, 16, 17 medførte hvert sine nye Beregninger, Forhøielser og Nedsættelser. Det var den 15de April 1818 at der udkom en Forordning, „som aldeles hæver Skattesystemet efter Kornberegning, samt hæver saavel selve den oprindelige Nytte og Brugsstat og de med den skete Forandringer, som de gamle Skatters Beregning i Korn, samt indfører et heelt nyt System efter Sølv, der endnu er gjeldende og hvorved alle de ældre Skatter samles i een Skat under Navn af Landstat, hvilken senere, ved den nye Matrikul af 1844, er deelt under Navn af Gammelstat, som er beregnet efter det gamle Hartkorn, og Landstat, der svares efter det nye.“ Grundsætningerne og Beregningsmaaderne for denne mærkelige Forandring og hvorledes Resultaterne ere fremkomne har Rothe troet allerbedst at fremstille ved at meddele fuldstændig den af ham selv

forfattede Plan og Beregning, som blev Rentekamret forelagt. Til Slutning henleder Rothe Ræfernes Opmærksomhed paa, at alle de ældre, indtil Udgang af 1817 paabudne directe Skatter paa Jordbruget tilsammentagne beregnedes og paabødes i 1818 med 3,222,000 Rbd. Solv, hvilket endnu bestaaer usforandret, og knytter dertil den Betragtning, at det derfor er vanskeligt at finde nogen god Grund til den Klage, der idelig er hørt over at den Skat, der for over 30 Aar siden, i den i alle Henseender bevægede Tid, paabødes, nu er for høi, under Jordbrugets og Jordbrugernes nuværende Tilstand, der dog er uden Sammenligning heldigere end Tilstanden i hiin Tid. Saavidt dette Skrift af Rothe om Skattevæsenet. — Denne Fremstilling, han saaledes har givet deraf, vil gjøre os det lettere at fatte hvilken, hvor indgribende og vidtløftig en Deel han selv har havt i de dertil hørende baade forberedende og vedvarende Arbeider.

Under 1ste Oktbr. 1802 blev Rothe, tilligemed to Andre, bestillet til at regulere Oppebørselen af den under samme Datum paabudne Skat paa Besiddelse, Nytte og Brug. Den Ene deeltog, i Virkelighed, aldeles ikke i Arbeidet; den Anden blev snart afløst, og „Unsgaard, en dygtig og ædel Mand“ (Fader til den nuværende Conferentsraad Unsgaard), traadte i hans Sted. Hensigten og Grundføtningen for denne Beskatning er ovenfor angivet. Arbeidet var svært og møisommeligt; det synes at maatte have henhørt under Renteskriver- og Revisions-Væsenet i Kamret, ikke under det sjællandske Landvæsencontor; at Rothe blev valgt dertil, maa alt-

saa alene have hidrørt fra, at man anfaae ham for dyg-
 tigere dertil end de dengang nærmest Bedkommende.
 Hvad det Personlige ved Arbeidet angaaer, da troer jeg
 ikke at kunne gjøre bedre end at affkrive Rothes egne
 Ord derom. „Naar man tænker sig“, skriver han i sine
 „Grindringer“, „22 Landcommisſioners Arbeide med ſpe-
 „ciel Bærdiansættelse af 6 forſkjellige Slags af Skatten
 „og dennes ſpecielle Udregning, og 63 Kjøbstædcommu-
 „ners Opmaaling af hvert enkelt Rum, Udregning af
 „Quadratindholdet og Beregning af Skatten, ſaa kan
 „man forſtaaee at der maatte Flid og Bedhængen til for
 „at det Hele kunde blive færdigt i 2½ Aar incluſive den
 „Tid, ſom Commiſſionerne maatte anvende førend deres
 „Anſættelse kunde fuldføres og de udfyldte Protokoller
 „indsendes til Reviſion. Alt hvad angik Legalitet og
 „Form laae paa mig, og paa Unſgaard den rene Efter-
 „regning. Vi hængte ſaaledes i, at jeg i halvandet Aar,
 „i Ugen 6 Dage, aldrig gif tiſſengs førend Klokken ſlog
 „3, og Kl. 6 bankede Karlen igjen paa Døren, og tillige
 „ſkulde Landværſenscontoret påſes. To Gange greb jeg
 „mig ſelv i at jeg ſad tankeløs og ſtirrede paa den Mul-
 „tiplicationſtabel, ſom hængte for mig, og da jeg, den
 „anden Gang da dette ſkete, blev bange, gif jeg til
 „Unſgaard, ſom viſte mig at han var kommen ſaa vidt
 „at hans Been vare tykke ſom Ottinger. Jeg maatte
 „da melde Kamret vores Tilſtand, og at vi, ſom Følge
 „deraf, hørte reent op i 3 eller 4 Uger. — Jeg kan
 „ſige med Sandhed, at dette ſtore Arbeide blev godt ud-
 „ført; thi det var beſynderlig ſaa Feil, ſom ſiden opda-
 „gedes, eller Andragender fra Skatteyderne om Foran-

„dringer. Dette Arbeide er det, som siden førte mig ind „i Deeltagelse i Beregning af alle de Forandringer med „og Forøgelse af denne samme Skat, som har forvoldt „mig meget Arbeide i alle de Aar indtil 1818, da den „blev omgjort til det, den er endnu den Dag idag; men „det har ogsaa, især i Reventlovs Tid, skaffet mig megen „Satisfaction.“ — Vi tage visselig ikke fejl, naar vi ogsaa heri finde et Udtryk af den Varme, Iver og Udholdenhed, der besjælede Rothe for ethvert af hans Foretagender, hvilket har berettiget os til at sige, at han virkelig har levet for hvad han har havt med at gjøre, og at denne livfulde Kjærlighed har været et eiendommeligt Træk i hans aandelige Natur.

De politiske Begivenheder, som havde Indflydelse paa Landets Tilstand, lige fra Aarhundredets første Dage, foranledigede at der, fra 1803 til 10, efterhaands blev udfærdiget flere Forhøielse af Skatten, tildeels vel paa Grundlaget af 1802, men som dog krævede nye Beregninger m. v. Omstændighederne om og Ideerne til de Forandringer og Forhøielse m. v., som efterhaanden bleve iværksatte, udgik fra den saakaldte Finantscommission. Rothe maatte derefter anstille Prøveberegninger og udarbejde Planer, ifølge hvilke Sagen blev ventileret i Collegiet og anordnet.

I Aaret 1811 vedtoges, som anført, den Overgang i Beskatningssystemet, hvorefter de bestaaende Skatter bleve sammendragne til een og denne blev beregnet til Korn. Foruden en Mængde foreløbige Beregninger, forandrede Planer, vidtløftige Referater i Rentekammeret, Finantscollegiet og Finantscommissionen, gjorde Rothe

ogfaa de afgjørende Beregninger, som førte til de, allerede her ovenfor omtalte, 280,000 Tønder Rug og lige-
 saamange Tønder Byg, bleve approberede og fulgte ved An-
 ordningens Udfærdigelse. — Samme Aar blev det ogsaa
 Rothe paalagt at forestaae en heel ny Regulering af
 Bygnings-skatten for alle Kjøbstæder, efter en heel
 ny Opmaaling af Rummene og en ny Brandforsikring.
 Han har selv kaldt dette „et ret Hundearbejde“, saa at
 det neppe har været hverken lettere eller behageligere end
 de andre af lignende Slags. Det blev ham da ogsaa
 nødvendigt, at begjere og faae et heelt nyt Contor op-
 rettet til Hjælp ved de mange extraordinaire Sager, af
 hvilke aldeles ingen vedkom hans Embede som første
 Secretair ved Matrikulen.

I Foraaret 1812 samtykkede Rothe endvidere i at lade
 sig beordre til at forestaae og bestyre Reguleringen baade
 for Danmark og Norge af den, ved Forordng. af 6te
 Mai s. A. paabudne Jldstedskat for Land og Byer.
 Hvad der gjorde dette Hverv dobbelt møisomt og ansvars-
 fuldt, var at Skatten var paabuden efter forskjellige Nor-
 mer for Landet og for Kjøbstæderne. — I 1812 blev der
 ogsaa paabuden en Mobilieskat i begge Rigerne, som
 det ligeledes blev Rothe overdraget at regulere. Tilliden
 til hans Iver og Kræfter har været stor og fast, efter-
 som man vedblev at forsøge Læstet, hvor der allerede var
 et anseligt at drage; dog er dette jo kun Verdens sæd-
 vanlige Færd allevegne og til alle Tider: hvor der er
 god Villie og god Evne, der tages disse uforholdsmæssig
 i Brug til det Offentliges Tjeneste. Man viste Rothe den
 Ære, aldrig at spørge om han kunde, men kun om han

vilde, og det synes at have været Skik, at alt saadant Nyt lagdes paa ham.

I Juli Maaned 1813, endnu førend Reventlovs Afgang fra Præsidiet i Rentekamret, blev Rothe endvidere beordret til at regulere den nye Bankhæftelse ifølge Forordning af 5te Januar, saavel for Landet som for alle Kjøbstæder i Danmark, Kjøbenhavn derunder med indbefattet. Dette bestod i ikke mindre end i at udfinde og opgive Bankens anordningsmæssige Prioritet, specificeret for hver eneste Land- og Kjøbstad-Eiendom i Kongeriget, at samle og ordne dette i nye særskilte Protokoller eller Registre for hver Kjøbstad og for alle Slags af Eiendomme under hver Amtstue.

Paa Grund af den hidtilværende Formands Død, fik Rothe, i August 1814, Befaling til at indtræde som første og styrende Medlem af Commissionen for Indkomstskatten for Kjøbenhavn. Denne Forretning var ham „affkyelig“ og høist ubehagelig. Skatten selv var ham og Andre „forhadet“. Selvangivelsen af Indkomst til Skat var mislig og fordærvelig; Formerne vare stødende og frænkende; det Hele egnede sig til at vække Misfornøielse. Ved mundtlige Forestillinger og en diærv Betænkning, gjorde Rothe alt hvad han formaaede til at faae den Skat hævet, hvilket ogsaa lykkedes ham at see bevirket i 1816. Han blev dog ikke dermed færdig; thi han fik da den nye Forretning, tilligemed Commissionens Secretair, at opgjøre Resterne og Regnskaberne for Indkomstskatten og for den, til samme Tid ophævede Extrafskat.

Dengang Grev J. G. Moltke traadte ind igjen i

Statsraadet i 1816, tildeels for at ordne og lede Finantssvæsenet, kaldte han Rothe, som han tidligere havde kjendt og paaskjønnet, og overdrog ham at tilveiebringe Materialier til den store Anordning, som udkom samme Aar og ifølge hvilken Rentekamret og Finantssvæsenet bleve sat i Forbindelse ved Hjælp af den saakaldte Finantsdeputation. Han udarbejdede da en fuldstændig Oversigt, der viste Indtægt og Udgift, indenlandsk og udenlandsk Gjæld og Videre dertil hørende. Da der siden blev gjort et engelsk 3 pct Laan, for hvilket Domainerne og Dresunds Told bleve pantsatte, var det atter Rothe, som blev anmodet om at forfatte og meddele Forklaring og Beregning over Indtægterne af Domainerne.

Bed at henvise til Rothes eget Skrift: „Forklaring om de directe Skatter“, og i Korthed at referere dets Indhold, have vi og tildeels allerede antydet den omfattende Deel, som Rothe fik i Ordningen, Indførelsen og Ledningen af det nye Skattesystem af 1818, ifølge hvilket den nye almindelige paa Hartkornet hvilende Landskat, beregnet i Rigsbankpenge rede Solv, kom til at træde istedetfor alle de foregaaende, i Korn beregnede og svarede, nemlig Nytte- og Brugsskatten og de gamle Hartkornsskatter. Planer, Beregninger, Fremstillinger og derpaa Udførelsen af det Hele bleve her ligeledes hans Bærk, og dette betydelige Arbejde maatte blive det sidste store nye af det Slags, eftersom den Beslutning, som det var Frugten af (Forordng 15de April 1818), den Reform, som det bevirkede, er vedblevet at bestaae indtil nu. At fuldende alle Materialier og Forberedelser, samt at bewirke Overgangen og bringe Forandringen istand, maatte

fræve nogen Tid; men derefter maatte disse Arbejder betydelig aftage. Dog var Rothes Forretninger dermed langt fra ikke tilende; mange Aar vedbleve de endnu, ofte at være temmelig betydelige, især som overordentligt Tillæg til de øvrige et fuldstændigt andet Embede udgjørende; de aftog langsomt og ophørte neppe ganske førend da Rothe ganske ophørte at virke i offentlig Embede. Disse længe fortsatte Forretninger med Skattereguleringsager bestode i Besvarelse af Forespørgsler og Andragender, Meddelelse af Dplysninger og Erklæringer, Regnskaber, Revisioner, Afslutninger o. s. v. Ingen var saaledes inde i alle disse Sager og deres Sammenhæng som han; ingen kunde vide eller vidste saa nøie og fuldstændig Bested med alle Enkeltheder deri som han; derfor var tilsidst han alene istand til at løse og belyse mange Tvivl og Bønseligheder deri, til hvilke ingen Anden havde Nøglen og Kundskaben som han.

VII.

Efterat vi her have betragtet Rothe som Skatteordner for Landet, ville vi nu gaae over til at samle og stille os for Die Noget af hans nogle og fyrretyveaarige, utrættelige, varme og frugtbringende Virksomhed for Danmarks nye Matrikul.

Maalet for Tilveiebringelsen af en ny Matrikul har ikke været en heel ny Beskatning af Landet, men en rigtigere end den tidligere, mangelfulde, forældede, en lige-

ligere, retfærdigere Fordeling paa hver enkelt Jordeiendom af den til Skatteansættelse for hele Landet fastsatte samlede Størrelse. Den nye Matrikuls Afmåling kom altsaa til at bestaae i de følgende Arbejder: 1) en fuldstændig oekonomisk Opmaaling af hele Landet, en Reen-tegning, Proven og Samlen af alle de forfærdigede Kort; 2) en fuldstændig, nøie prøvet og atter prøvet Burdering af hver enkelt Jordstykke efter dets Bestaaffenhed og Frugtbarhedssevne, og denne i det Enkelte gaaende Burdering betegnet ved Tallet, Tagter fra 24 for den bedste Jord, nedad indtil 1, ja endog til smaae Brøker mindre end 1; 3) en efter de med disse Tagter forsynede Kort forfattet, nøiagtig Udregning af hvert enkelt, forskjellig tageret Jordstykke's Fladeindhold, hvorefter der ved Hjælp af Tagten og Fladeindholdet udfandt den saakaldte „boniterede“ Størrelse, eller Fladeindholdet i „Lønder boniteret Jord,“ det vil sige i Lighed med den bedste, til 24 tagerede Jord, saaledes at f. Ex. til at ansættes lige med 1 Lønde Land (14,000 Quadratalen) til Tagt 24, udfordredes 12 Lønder Land til Tagt 12 eller 24 Lønder Land til Tagt 1; 4) en endelig Udregning af hvert enkelt Steds, hver Eie-doms „Hartkorn“, ifølge dets boniterede Størrelse, eller dets Størrelse til Skats Ansættelse. Eftersom man gif ud fra den Grundsætning, omtrent uforandret at beholde den samme hidtil antagne Sum af Hartkorn for hele Landet, bestemtes der en saakaldet Hartkorns-„Unitet“, ved at dividere Landets hele Sum af „Lønder boniteret Jord“ med den gamle Sum af „Lønder Hartkorn“, hvorved der udkom en Unitet af $5\frac{1}{2}$, saaledes at det altsaa blev fastsat, at til at udgjøre 1 Lønde Hartkorn skulde udfordres

54 Lønder boniteret Jord. 5) Foruden de større Kort, er der ogsaa forfattet Oversigtskort i mindre Maalestok over hvert enkelt Sogn; disse ere indheftede i de særskilte store Protokoller, som indeholde hvert Sogns hele nye Matrikul.

Danmarks statyvende Hartkorn af Uger og Eng udgjør omtrent 366,000 Lønder; Summen af „boniteret Jord“ er omtrent 1,925,000 Lønder; dets Gladeindhold, som har været at opmaale, tegne, tagere og beregne m. v., udgjør omtrent 6,500,000 Lønder Land; den fuldstændige nye Matrikul indeholdes sogneviis i 1750 store Protokoller.

Det ligger udenfor dette Skrifts Hensigt at skildre den nye Matrikuls hele Væsen og Indførelse; desuden findes deraf en udførlig Fremstilling i Bergsøes: „G. D. Reventlovs Virksomhed,“ Kbhvn. 1837, II. S. 23 o. fl. Men det bør ikke forbigaaes her, at Rothe, paa en Maade som Slutning paa og offentligt Regnskab for hele Matrikularbejdet, ved den nye Matrikuls endelige Indførelse til Brug i Danmark i 1844, har udgivet en Udsigt over Danmarks Matrikul, under den Titel: „Beretning om den i Aaret 1844 for Kongeriget indførte nye Jordskylsætnings Væsen og Historie, samt Oversigt af de ældre Matrikuler af 1664 og 1690,“ af Conferentsraad Chr. Rothe Ridder af Dannebrogen og Danneborgsmand. Kbhvn. 1844, paa Forfatterens Forlag, trykt hos Brill, in 8vo, 212 Sider. — Skjøndt Bergsøes og Rothes Arbejder begge behandle samme Emne, ere de dog meget forskellige, og tjene just derved til at supplere hinanden. Rothes „Beretning“ er ikke en saa systematisk ordnet og fuldstændig Fremstilling som Bergsøes; derimod indehol-

der „Beretningen“ fuldstændig og ordret flere af de autentiske Actstykker, saasom Forestillinger, Resolutioner, Instruger o. dsl., der give den et særdeles Værd for dem, som ville vide tilbunds Besked med Sagen og for dem, som maaskee om et nyt Aarhundredes Forløb, skulle foranstalte endnu en ny Matrikul for Danmark. Saaledes findes her den omfattende Rentekammerforestilling af 8de Mai 1804 om Matrikulens Udførelse og den derpaa fulgte fgl. Resol. af 16de Mai; — Rentekammer Ordre og Instrug af 13de April 1805 for det foreløbige Prøvearbejde med Hensyn til Taxation o. s. v.; — den af Landinspecteurforsamlingen s. A. indgivne Betænkning om Jordboniteringen; — den til at undersøge bemeldte Prøvearbejde anordnede Overcommissions vidtløftige Beretning og Betænkning, af 13de September 1805; — de i 1812 fastsatte Regler for de jydsk, lymbegroede Hederes Bonitering; — den hele Instruction for de til Arbejderne ansatte Landinspecteurer og Landmaalere, af 6te Juni 1806; — Instructionen af 8de April 1843, for de Commissioner, som foretog de af Gienomsbesidderne begjærede Boniteringsrevisioner; — Circulaire af 7de October 1843 fra Rentekamret til Amtstuerne med de udsendte Gjenparter af Matrikulprotokollerne; hvilke Actstykker ikke andetsteds have været bekjendtgjorte og tilgængelige for Alle.

Skriftet meddeler først Oplysninger om de gamle Matrikuler, om Nødvendigheden af en ny, om Forbindelsen imellem de gamle og den nye, om Forskjellen imellem de dyrkede Jorder i Fortiden og i Nutiden, om Grundsætningerne for den nye Skyldsætning, om den vedtagne Fremgangsmaade, om Udførelsen, om det hele Arbejdes

Bestaffenhed og Anvendelse. Trangen til en ny Matrikul var allerede erkjendt 1768 og Arbeidet var dengang begyndt, men blev afbrudt. Den uopsættelige Nødvendighed foltes siden endnu mere levende, og ved Forordng. af 1ste October 1802 om Nytte- og Brugsskatten, blev Affattelse og Indførelse af en ny Matrikul formelig forkyndt, for at Alle kunde tage Hensyn dertil ved Kjøb, Salg o. s. v. I Aaret 1804 lagdes der alvorlig Haand paa Bærket: C. D. Reventlov var Aanden og Formanden, Rothe blev den bestandige og ledende Secretair derved, fra den første Begyndelse indtil Enden. Et Par Aar maatte hengaae med de grundige og omfattende Forberedelser; Arbeidet blev derpaa sat igang med 130 Landinspecteurer og Landmaalere; Planen var lagt saaledes at den hele Opmaaling og Bonitering kunde være fuldendt i 5—6 Aar; men saa udbrod just Krigen 1807; denne og de paafølgende Aars Trængsler hæmmede paa det Boldsomste Bærkets Fremskriden: Arbeiderne kaldtes til anden Virksomhed og Pengemidlerne afsnappedes. „Siden,“ (nemlig især efter 1813) siger Rothe Side 27, „traadte Matrikuleringen og det forhen levende Begreb om dens Nytte og Nødvendighed ind under en Skygge, hvori den vedblev at dvæle indtil den ved Stænderforsamlingerne, altsaa ved en almen Stemme, vækkedes til nyt Liv. Den har i de sidste 30 Aar ikkun høvt saa Benner, men desto bedre Beviis paa hvad den fører i sit Skjold er det, at den dog feirer, og Bennerne ville om føie Tid ikke mangle.“

Det var bestemt, at der ogsaa skulde forfattes nye Matrikuler baade for Hertugdømmerne og for Norge;

men at den danske først skulde tilendebringes; Krigen lagde sig imellem denne Bestemmelse. Norge har siden selv skaffet sig en ny Matrikul, og Rothe meddeler kort Oplysning ogsaa derom, S. 33 o. fl.

De mange og grundige foreløbige Arbejder give Betryggelse for Udførelsen og Udfaldet af selve det store Værk. Ethvert eneste Korts Prøve og Berigtigelse blev siden forelagt i Matrikuleringscontoret, hvor Kortet endvidere blev confereret og prøvet i enhver Henseende. De udførte Boniteringer bleve alle først undersøgte specielt af enkelte Mænd, de mest erfarne Praktikere, som Renteskamret kjendte, og derpaa generelt af den samlede Matrikuleringscommission. „Man vil vel saaledes ogsaa erkjende, at neppe mere eller bedre kunde gjøres for at sikke hver Mand sin Ret.“ (S. 123). Allerede 1806 blev den saakaldte Matrikuleringscommission indstiftet og sammensat af Amtmand Selmer, Etatsraad Arengh, Amtmand Arctander, Overlandinspecteur, Justitsraad Ehlers (som alle vare de mest prøvede og duelige tidligere Landinspecteurer, Landet besad) og Rothe. Denne Commission bereiste aarlig alle de i samme Aar bearbejdede Districter, undersøgte og bedømte hvert eneste Kort, hver Bonitering og alt Videre dertil hørende. Det var saa heldigt, at Commissionen, paa Justitsraad Ehlers nær, som døde, vedblev at bestaae af de samme Medlemmer indtil alt Boniteringsarbejdet var fuldført, saa at dette er bedømt af de samme Mænd over hele Riget og maa antages at være bedømt efter eens Grundsætninger, een Praktik (S. 165).

Korternes Optagelse, Prøve, Berigtigelse og alt an-

det til Beskrivelsen hørende blev fuldendt i 1822; Jordboniteringen blev fuldendt i 1826. Fra den Tid af vare altsaa Arbejderne i Marken færdige og der stod kun tilbage Kammerarbejder med Beregning, Revision, Redaktion, Protokolering o. a. m. Tidligere (1804, 1813) havde det været vedtaget, at flere Momenter, saasom Beliggenhed, Salgsværdie o. dsl. skulde medtages til Bestemmelsen af hvert Steds Ansættelse til Hartkorn eller Skattebyrde. Efter forudgaaende Overveielse og Forestilling, blev det, ved allerhøieste Resolution af April 1831, bestemt at hvert Steds Hartkorn ene og alene skulde fastsættes efter Areal og Boniteringen, uden Medvirkning af andre Momenter eller Omstændigheder. Unionen blev derefter udregnet saaledes at $5\frac{1}{2}$ Lønder boniteret Jord skulde udgjøre 1 Lønde Hartkorn, og der kunde da strides til den endelige Beregning af hvert Steds Hartkorn m. v. Arbejdet kunde imidlertid ikkun langsomt fremmes førend Sagen blev omtalt i Roeskilde Stænderforsamling i 1836 og, to Aar efter, et Udkast til en Plakat angaaende dens Fuldførelse fremlagdes af Regjeringen. Den 24de Juni 1840 udkom virkelig den dertil sigtende Anordning, og det blev senere bestemt, at den nye Matrikul skulde indføres til Brug over hele Landet fra den 1ste Januar 1844. De mange Aar, der vare forløbne siden Arbejdernes Begyndelse og Ufuldstændigheden af de til Rentekamret indkomne Beretninger om alle de, i Tidens Løb, foretagne smaae Forandringer i Eiendommenes Deling og Udstrækning, gjorde det nødvendigt at lade en ny, vidtloftig og nøiagtig Undersøgelse herom foretage af Landinspekteurer, i Marken, samt

at overføre denne Undersøgelses Resultater paa Kortene, i Beregningerne, i Hartkornfortegnelserne o. s. v. Uagtet den samvittighedsfulde, betryggende Omhu, hvormed det Hele, fra første Færd af, var ordnet og udført, blev det dog endydermere ved Plakat af 1840 tilfagt, at Extrakter af Hartkornprotokollerne skulde henlægges paa Amtstuerne et Aar til almindeligt Eftersyn og at Enhver, som troede sig forulæmpet, kunde indkomme med Klage eller Begjering om Nedsættelse i det bestemte nye Hartkorn. Som Følge af denne Foranstaltning indkom der virkelig over 4000 større og mindre Andragender, som alle bleve tilbørligen undersøgte og paatjendte inden den nye Matrikul blev sat i Kraft. Uagtet der, fra Regjeringens Side aldeles ikke krævedes nogen Forhøielse i det beregnede Hartkorn, men alene tilstødedes en Nedsættelse, kom dog den, ifølge de indkomne Begjeringer indrømmede Nedsættelse, ifkun til at udgjøre mindre end en halv Procent af det hele beregnede nye Hartkorn, og afgav saaledes endnu et stærkt Beviis mere for Matrikulens oprindelige Rigtighed (S. 189). Ved kongl. Resol. af 19de September 1840 blev Matrikuleringscommissionen ophævet og der blev udnævnt en „Comitee i Anledning af den nye Matrikuls Indførelse“ til at forestaae samtlige de af Anordningerne om den nye Matrikuls Indførelse følgende Forretninger m. v. Den bestod af Conferentsraad Rothe, Etatsraaderne Unsgaard, Winther og Poulsen. Fra Begyndelsen af var Bornholm, der har sin egen forskjellige Skyldsætning, ladet udenfor Planen til den nye Matrikul. Efter 1831 er der imidlertid ogsaa for Bornholm foranstaltet en heel ny eiendommelig Matrikulering, hvor-

ved de gamle, Den paahvilende omtrent 8000 Tønder Hartkorn ere blevne rigtigere og ligeligere omlignet paa selve Den, hvorom Oplysning findes i „Beretningen“ S. 201 o. fl.

Ovenstaaende om og af „Beretningen“ vil her være tilstrækkeligt; men den nye Matrikul har været en Begivenhed i Rothes Liv, en Hovedopgave for hans Embedsvirksomhed i over 40 Aar; han har opfattet, fremmet, ledet, udført sin Deel af dette store Arbejde med Kjærlighed, Iver, Udholdenhed og Dygtighed, det har været en Frugt af hans fulde Overbeviisning, han har i Sandhed levet for det; derfor maae vi endnu her tilføie Noget om hans personlige Deeltagelse i det hele Værk.

Det er allerede bemærket, at Matrikulsvæsenet aldeles ikke vedkom Rothe i sin Stilling i Rentekamret som Chef for Landvæsencontoret og for Skattereguleringen. Ifledestomindre, saasnart Sagen blev bragt paa Bane, i 1803, af Grev Reventlov, henvendte denne sig til Rothe om at tilveiebringe Underretninger fra Archiver og andetsted fra, gav ham siden sine Udkaft, med Anmodning om at foredrage Sagen for Collegiet, og overdrog ham derefter at forfatte den Forestilling, hvorpaa den endelige kgl. Resol. af 16de Mai 1804 blev bygget. Fra den Stund af var det Rothe betroet at forestaae det hele Arbejde. Der blev oprettet et heelt nyt Contor, som han styrede tilligemed sine andre Forretninger, saa at sige, efter stiltiende Overenskomst; thi endnu havde han ikke faaet et skriftligt Ord derfor, hverken Befaling, Constitution eller Udnævnelse, ligesaa lidt som nogen Gage. I 1805 fik han først et Rentekammerbrev, hvorved det

overdroges ham, „at føre et specielt Tilsyn med og Ledning af Matrikuleringsarbeidet i Marken og de Prøver, som dermed foretoges“. Han blev ogsaa herved, paa hans udtryffelige Forlangende, stillet i umiddelbart Forhold til Collegiet, uden at underordnes den ellers nærmest vedkommende Committerede, som derfor aldeles Intet fik med Matrikulvæsenet at gjøre, hverken dengang eller senere. Flere Maanedes tilbragtes paa Landet og paa Reiser ved de store forberedende Prøvearbejder, i Forening med Landinspecteurerne og de Mænd, som siden, tilligemed Rothe, kom til at udgjøre Matrikuleringscommissionen, og det var ham, senere hen i sit Liv, en kjær og glædelig Bevidsthed, at han havde „vundet og beholdt alle Medlemmernes hjertelige Venkskab indtil deres Død“. Efter at de anstillede Prøver vare tilendebragte, var det ogsaa Rothe, som udarbejdede den hele detaillerede Plan og Instruction for Arbeidet, hvilken blev approberet af Kongen i Juni 1806. Baade hans Stilling, hans Væsen og Dydighed begrunde noksom den Formening at han, ved alle de Arbejder og Commissioner, hvori han deeltog, var Drivhjulet, ledede Forretningerne, udfastede alle Betænkninger og Decisioner og derved frembragte Resultaterne. Da han, i 1809, efter sin Begjering, afgav Landvæsencontoret, blev han kaldet første Secretair ved Matrikuleringsvæsenet, ved hvilken Leilighed han da og bevirkede, at daværende Landinspecteur, Captain Winther blev kaldet til at være anden Secretair ved Matrikuleringscontoret.

Krigen 1807 afbrød næsten ganske det rast fremstribende Arbejde; i 1808 var kun en Snees Mennesker

bestjærftigede dermed. I de næstpaafølgende Aar dreves det imidlertid igjen med friske Kræfter, og Rothe havde i nogle Aar meget anstrængende Arbeide, maastee arbeidede han endog over Evne. Stillefiddn, Arbeide om Natten o. s. v. var mere end hans Helbred kunde bære; det nedbrødes voldsomt derved, saa at han tilsidst maatte give efter og underkaste sig Lægeforskrifter. — Saalænge Matrikulcommissiøns aarlige Undersøgelses- og Inspektionsreiser ikke strakte sig udenfor Derne, kunde Rothe hyppigere vende tilbage til Huus og Forretninger i Kjøbenhavn. Fra 1815 gif disse aarlige Reiser ad Jylland til og voldte saa vedholdende, langvarige Fraværelser fra Hjemmet, at de bidroge til at bestemme Rothe til at flytte sin Familie og Huusholdning, for nogle Aar, deels til Verchenfeldt ved Kallundborg, deels til Buderupholm ved Aalborg, uagtet han baade maatte lade sig mange Forretninger sende didhen, og jevnlig gjøre Reiser til Kjøbenhavn. — Iøvrigt maatte Matrikuleringsarbeidet, ikke blot lide og hæmmes af de uheldige Conjunctioner, som i det Hele tyngede saa svært paa Danmark i alle Retninger, det maatte ogsaa lammes ved at Reventlov, dets varme Talsmand, var traadt ud af Rentekamret og at hverken Møsting eller A. W. Moltke, som vare traadte derind efter ham, nærede den Mening om, Agtelse og Jver for en ny Matrikul, som havde besjælet ham og givet Arbeidet Liv. Men, om end Arbeidets Gang sagtnedes, saa var Rothes Udholdenhed dog stærk nok til at bevirke at det aldrig gif ganske istaae. — Matrikulcommissiøns Virksomhed medførte, at Rothe, 1823, opholdt sig 6 Uger paa Læssø, tilligemed to andre Med-

lemmer af Commissionen, og at der, Aaret derpaa, foretoges en lignende Reise til Bornholm. Denne blev ham steds i levende og kjær Grindring; Landets Skjønhed frydede hans Sind og Die; Meget var ham der nyt; Forretningerne vare ham fyldestgjørende. Hans Betragtning heraf kan ikke bedre eller mere eiendommelig læses at kjende end ved at gjengive ordret her hvad han selv har nedskrevet (i sine „Grindringer“) af sin Samtale med Frederik VI, da han meldte sig efter Hjemkomsten. Kongen: „Nu, hvad har de seet der? det er nok et daarligt Land, som jo Intet indbringer.“ Rothe: „Nei! tværtimod, Deres Majestæt, det er en De, som er velsignet af Gud og Kongen med Alt hvad muligt er, nemlig fortrinlig god Ager og Eng og Skov og Vandløb, herlige Klipper, Steentul, Sandsteen og Mineralier; dernæst ikke engang halve Skatter, Frihed for Tiende, frit Møllebrug, fri Brændeviinsbrænding, Consumtionsfrihed, Provindsialmilitz, Selveiendom og et uudsømmeligt Havfiskerie; endelig et frit, selvstændigt og klogt Folk.“ Disse Uttringer vidne om Rothes egen livfulde Opfattelse, om hans fordomsfrie, liberale Anskuelse.

I flere Aar omtalte Rothe Matrikulen saa lidt som muligt i Collegiet, forebyggede at den ikke ved nogen formelig Beslutning standsedes, og holdt Arbeidet i vedvarende om end langsom Gang. Derved fandt han sig istand til at kunne erklære Matrikulen saa vidt fremmet, at den strax kunde afsluttes og indføres, dengang man i 1836 var tilbøielig til at afvise de i Stænderne gjorte Forlangender, med Uttringer om Umulighed og om at det Hele havde ligget stille og maatte begyndes

ganste for fra. I Aarene 1842, 43, 44 gik det meget strængt paa med Arbeide for at skaffe Alt revideret, endelig redigeret og færdigt. Rothe maatte fordre sig fritaget for sine andre collegiale Forretninger, for at kunne beskæftige sig udelukkende med Matrikulen, og han paatrykte det Hele en saa driftig Gang, han udviklede en saa livfuld Virksomhed, at det dobbelt maatte agtes og beundres, eftersom han allerede dengang var en Olding paa over syvti Aar. Men — den rette Oldingsaakræftelse indtraadte egentlig heller ikke hos Rothe, førend han, nogle Aar efter, ved Synets og Hørelsens Svækkelse, ganste maatte ophøre at varetage offentlige Embedsforretninger. Under hele Arbeidet, fra først til sidst, havde Rothe altsaa været den nye Matrikuls første Concipist og Referent, Chef for Contoret, de foreløbige Prøvers Bestyrer, Bærkets Leder og første Secretair, Committeret i Collegiet, Medlem af Commissionen, Formand for Comiteen til Fuldbendelsen og Indførelsen.

Med den nye Matrikuls Indførelse blev den største Deel af de paa Landeiendommene hvilende Skatter uforanderlig fastsat efter den gamle Matrikul, under Navn af „Gammelstat“ eller Kanon. Det var uidentvivelst Rothes Mening og Anskuelse, at det havde været retfærdigst og Landet tjenligst om man havde holdt fast ved den i 1802 udtalte Grundsætning, ifkun at lade de førend 1802 bestaaende Skatter hæfte paa Eiendommene, efter den gamle Matrikul, som uforanderligt Kanon eller Gammelstat, og derimod at lade al den efter hiint Overgangs- og Behudelsesaar paalagte og ordnede Skat optages under den efter den nye Matrikul beregnede og ordnede

nye „Landstat“. Den nye Matrikuls Fuldbendelse og Indførelse var ham en oplivende og fyldestgørende Seier; det var ham en indre stolt Bevidsthed, at han, efter Reventlovs Afgang 1813, „ved sin Flid og stille Udholdenhed havde været Aarsag til at Danmark har en god og i dens Udarbeidning til Forunderlighed rigtig Matrikul“ („Grindringer“). Denne sin faste Tro til den nye Matrikuls Hensigtsmæssighed, Retfærdighed og tilfredsstillende Bestaffenhed har han ogsaa ved flere Leiligheder og paa forskjellige Steder aabent udtalt. I blandt andet læses i hans „Beretning“ (S. 13), at han har været ledet af „inderlig Overbeviisning om den nye Matrikuls Nødvendighed og Gavulighed, samt om, at enhver, som har deeltaget i dette store Arbeide, har været forsynet med den fornødne Dygtighed og har udført sin Deel med Trost og Omhyggelighed.“ Bogens sidste Ord ere disse: „Erkjendelse af Motiverne for den nye Matrikuls Begyndelse, af Grundsætningerne for dens Udførelse og af den Omhyggelighed og Retfærdighed, hvormed den er udarbeidet, vil, det tør jeg haabe, ikke udeblive.“ Sit Forord slutter han saaledes: „For Resten har den nye Matrikul været mit Livs Opgave og dens Bøger min Virksomheds kjæreste Foster. Jeg har sluttet den med inderlig Glæde, fordi jeg troer at vide, at den vil blive til Betsignelse for mit Fædreland.“ I saadanne Ord see vi Manden i sin Tanke, sit Bæsen, sin Gjerning, vi gjentjende deri Manden, der var besjælet af Kjærlighed til Medmennesker og til sin Virksomhed med dem og for deres Vel.

VIII.

I mange Aar var Rothe Medlem af det i 1789 stiftede Naturhistoriefelskab i Kjøbenhavn og dets Secretair, indtil det opløstes i 1805. Efter den Tid besøgte han dog de Forretninger, som endnu foresaldt ved nogle Skrifers Udgivelse, Samlinger og Papirers Bevarelse, Regnskaber m. v., indtil han endelig ogsaa, efter forudgangne Underhandlinger, i 1821 overleverede alle disse Efterladenskaber til det da oprettede kongelige Musæum for Naturvidenskaberne, der saaledes blev det naturhistoriske Selskabs Arving.

Vi have seet nogle Træk af Rothes Kamp og Stræben, ved hans Indtrædelse i Rentekamret og paa hans Embedsbane der, indtil efter at han var bleven Chef for Landvæsencontoret i 1797. I Efteraaret 1804 døde den Committerede, Justitsraad Wadum, som iblandt andet, en anseet Skribent har betegnet som „en Mand med mange lyse Begreber, hvilke han heldigen vidste at fremsætte.“ Fra Rothes første Indtrædelse i Rentekamret havde Wadum været ham en veiledende, bestjærmende, opmuntrende Foresatte, havde vundet hans ubetingede Agtelse og Hengivenhed. W.s Død var ham et rystende Slag, en dyb Sorg. I sine Erindringer har han derom skrevet: „min ædle, elskelige Wadum! Dit velsignede Indre og Dit livelige, milde ydre Væsen er aldrig veget af mit Minde; Din Død er det største Evenement i mit offentlige Liv.“ — Rothe, der iblandt andet havde været otte Aar Contorchef, havde fuld Føie til at begjere og vente at blive Committeret og maatte bittert over-

raffes ved at gaae Glip deraf. Et Par Aar tidligere, da to Militaire (Uhrenge, Arctander) vare sat ind i Rensetkamret som Committerede, var nemlig en ældre Contorchef gaaet til Bornholm som Amtmand og havde dengang lydeligt yttret til Rothe og Flere, at han gik fordi han „aldrig mere vilde sætte sin Fod i det Captains-Collegium.“ Det oplystes imidlertid at han, et Aarstid derefter, havde betænkt sig og sendt trængende Begjering om at indtræde som Committeret ved første forefaldende Leilighed. Han var ældre Embedsmand end Rothe, var Amtmand og havde udgivet en anseet Bog om den danske Landboret; hans Forlangende kunde da ikke sættes tilside; Rothe maatte staae tilbage, og den Foretrukne gjorde ganske det Modsatte af at formilde ham dette ved en venlig Imødekommen. Det er da ikke at undres over at det gav ondt Blod og vakte gjensidig Pirrelighed imellem dem, og at det, paa forskjellige Maader, i Tidens Løb, forvoldte Rothe megen Ubehagelighed og Fortræd. Det var tildeels Anledning til at hele Matrikulvæsenet, paa Rothes ubetingede Forlangende, blev hiin Committerede aldeles unddraget; tildeels ogsaa til at Rothe, for ganske at trække sig ud af alt underordnet Forhold til ham, i 1809, begjerede at fritages for Landvæsencontoret, hvorved han rigtignok ogsaa hjalp sin derværende Fuldmægtig (Ulgaard) til at blive Chef. — Til Skildringen af Rothes Væsen, Duelighed og Virksomhed kan det vel høre, her samlet at gjentage, at i de første 10 Aar af dette Aarhundrede forestod han paa eengang Landvæsencontoret, Skattereguleringsvæsenet, Matrikuleringsvæsenet, det store Gods

Petersgaard o. fl. og gjorde tilfredsstillende Fyldest for alle disse Hverv, hvoraf hvert ellers pleier at være tilstrækkeligt for en Mand. — Det kan vel være, at Rothe stundom følte sig træt af de mangfoldige Forretninger og af det overvættede Arbeide; deels vare ogsaa hans private Formuesanliggender vogne til større Betydning og mere omfattende Bestjefsigelse for ham; kort: i 1812 tænkte han stærkt paa og talte alvorligt om at trække sig ganske tilbage fra offentligt Embede. Hans „rolige, kloge“ Hustru har formodentlig seet, at dette dog ikke vilde blive ham tjenligt, og formaaede ham, ved sin Fasthed, til at opgive sit Forsæt. Istedet derfor reves han da hen til en modsat Yderlighed og vægrede sig ikke ved at styrtes i et næsten endnu videre Svælg af Forretninger end hidtil.

Justitsraad Wadums Død havde været en Begivenhed i Rothes Liv. Grev Reventlovs Afgang fra Forsædet i Rentekammeret, sidst i 1813, var ikke mindre indgribende i hele hans Embedsforhold og Virksomhed. Rothe nærede en ubegrændset Høiagtelse, Tillid og Hengivenhed for Reventlov. Han har derom skrevet: „hvad han var som Menneske og som Embedsmand, hvad han udrettede for Danmark, hvorledes hans Planer, hans ubholdende Kraft er Aarsag til at Danmark staaer paa det Trin i aandelig og materiel Henseende, som det gjør, kan man nogenledes forstaae af Bergsøes Bog; men Danmark har glemt og i Grunden aldrig paastjønnet det, af den Grund at det var den laveste, dengang ringeagtede Klasse, — men som er Danmarks Rod og Styrke, — som han arbejdede paa at føre til at udvillie

sin Styrke og til at kunne bære Danmark, som den virkelig har gjort i hele Krigens Tid og som den gjør endnu." Rothe var en villig Lærling i Reventlovs Skole og traadte værdigen i dennes Fodspor, som Fædrelandets og Bondens sande, virksomme Ven, som varm og ivrig Befordrer af Bondens aandelige og borgerlige Frihed, hans Opkomst og Velvære i alle Henseender. Hans Embedsvirksomhed og Deeltagelse var rettet paa Landbovæsenets Fremme og Udvikling; som Godsbestyrer og Godseier stræbte han ikke mindre i samme Aand. — Siden 1805 havde Grev Otto Moltke været Directeur i Rentekamret. Rothe har kaldt ham „en elskelig, livlig Mand, med et hurtigt og travlt Hoved." De vare jevnaldrende, samstemmede særdeles godt og arbejdede meget sammen. Men ogsaa han forlod Rentekamret tilligemed Reventlov og blev Præsident i det tydske Cancellie. Aaret forud var Grev A. W. Moltke bleven Deputeret i Rentekamret.

Møsting blev Finantsminister og tillige Præsident i Rentekamret efter Reventlov. Rothes Anskuelse af denne for hele Landet betydningsfulde Forandring kan ikke stildres kortere og bedre her end ved endnu at affrive hans egne Ord derom: „Ved Reventlovs Afgang og Møstings Tiltrædelse fik Tingene et „ganske andet Udseende og en ganske anden Gang, eller „rettere, den Slags af Virksomhed, som Rentekamret havde „havt under Reventlov, der altid stræbte imod (hen til) „almindelig og grund-Forbedring, blev standset, aldeles „standset, som om den aldrig havde været begyndt, som „om intet andet var nyttigt og nødvendigt end Finants-

„forbedring, d. e., man arbejdede i og for Toppen og lod Roden være uændret. Jeg vil ikke sige, at jo „Finantsforvirringen var saa stor, at ikke en fuldstandig „Ordnung var paatrængende nødvendig; men det var „Feil og Mangel paa klar Kundskab i Danmarks Stats- „oeconomie, at man tilfidesatte al Tanke om Forbedrin- „ger i Kaar og materielle Hensyn, saavel for Landboerne „som for Kjøbstadbeboerne. Vi saae, i Møstings Tid, „kun Pengevæsen og Skatteenordninger. . . . Han sagde „mig engang i en Samtale, nogle Aar efter hans Ind- „trædelse ved Finantserne, de Ord: „da jeg tiltraadte „„Finantserne (1813) var Landets Tilstand florissant, men „„Finantserne i Uorden. Nu ere Finantserne ordnede, „„men Landet er fattigt.“ Begge Dele var urigtigt. „Møsting kjendte aldrig Landets virkelige Tilstand og „mindst Landbosolkets og det hele Landbovæsens.“

Den gamle Grev J. G. Moltke, der godt kjendte Rothe fra tidligere Arbejder, lod denne kalde, strax efter Reventlovs Afgang, og søgte at formaae ham til at begjære at blive Committeret. Rothe havde imidlertid ikke glemt hvad der var forefaldet 1804 og var maaskee for stolt til at gaae ind paa Forslaget. Da han desuden mindede om, at han allerede en halv Snees Aar havde fungeret som Committeret for Matrifuleringsvæsenet, kjøndt uden at have Titelen, frafaldt Grev Moltke sit Forlangende. Senere, da en Yngre skulde gjøres til Committeret for et andet Fag, lod Møsting Rothe atter anmode om at samtykke i at blive Committeret, og han blev da, under 2den Juli 1814, virkelig udnævnt til Committeret, dog uden noget nyt særligt Fag. Det

Første der, senere hen, var bleven en Plads ledig iblandt de Committerede, blev der Rothe, foruden Matrikulen m. v., tildeelt Faget for de egentlige Kammer-sager og Regnskabs-sager for Sjælland, Fyen og Verne, som han strax overtog. Foruden de nye indkom-mende Sager, henlaae der desuden mange andre gamle, som ventede paa Afgjorelse og gave Rothe saa fuldt op at tage Haand i, at Rættene atter maatte tages til Hjælp til Arbeidet. Til samme Tid vare flere, i Rentekamret foretagne Personalsforandringer, af den Beskaffenhed at de Vedkommende ikke vare deres Kald vogne og at Rothe, tilligemed sit eget, fik en Mængde af deres Arbeide at indlede, ordne og udføre, deels underhaanden, deels offi-cielt, navnlig Domainesager, Sager for Kjøben-havn og for Veivæsen. Alt dette viser noksom hvil-ken Kraft Rothe endnu dengang har besiddet, hvilken Tillid der endnu dengang har været til hans Dygtighed, uagtet han allerede var henved 60 Aar gammel. Som Tillæg til det Øvrige fik desuden Rothe, i Mai 1831, Ordre at tiltræde den overordnede Liendecommiss-ion, hvori han nogle Aar efter fik Forsædet og for-blev i 15 Aar, indtil 1846.

Det var samme Aar, 1831, at der atter skete en stor Omvæltning i Rentekamret. Møsting traf sig til-bage baade fra Præsidiat og fra Finantsministeriet. Grev A. W. Moltke, der i 19 Aar havde været De-puteret i Rentekamret, havde vundet dette hjært og vilde have fundet Behag i at blive dets Præsident, blev kaldet til Finantsministeriet, og der blev udnævnt Directeurer saavel for Rentekamret som for Toldkamret. Rothe har

derom skrevet: „Vi mistede Moltke ligesaa nødigen som han gik ud, og vi modtogte Directeuren ligesaa nødigen som han gik glædelig ind.“ Grev W. Moltke havde aldrig været den nye Matrikuls Ven og Beskytter og Rothe fandt sig altsaa ikke i den Henseende begunstiget i sin Embedsvirksomhed af ham; men Rothe erkjendte derfor ikke mindre hans Retfind, hele hans ædle Tænkemaade og humane Færd. Rothe agtede og stattede ham overmaade høit og blev ham meget hengiven; kaldte ham derfor ogsaa af ganske Hjerte: „min elskelige Ven“, ligesaa var og Moltke Rothes Ven og har mange Gange i Gjerning beviist ham sin fulde Belwillie, sin ædelmodige Hjælpsomhed. Til Høiagtelsen og Hengivenheden søiede der sig desaaarsag i Rothes Sind en stedse levende, inderlig Taknemlighed til Grev W. Moltke, hvilket denne har mindedes og gjengjeldt endog efter hans Død.

Om Rothes elleveaarige Virksomhed ved Undersøgelse, Forandring og Ordning af Deconomien ved de kongelige Hæuger og hans væsentlige Deeltagelse i denne Green af deres Bestyrelse skulle vi ikke indlade os paa nogen i det Enkelte gaaende Skildring; men ikkun anføre, at han, i 1834, ifølge Forslag af daværende Overhofmarschal Hauch, blev udnævnt til første Medlem af en i det nævnte Diemed nedsat Commission, og siden til Formand for den ifølge heraf oprettede „Haugeinspection“. I hvor vanskelig og ubehagelig Natur end disse Hverv vare af, var dog Rothe deri ikke mindre gjennemgribende virksom end i alt Andet, som blev ham paalagt.

Til Rothes Embedsvirksomhed og de ham betroede offentlige Hverv bør visse ogsaa henregnes, at det,

allerede i Mai 1811, blev ham befalet, at indtræde som Medlem og tillige fungere som Secretair i den, 1786, nedsatte store og navnkundige Landbocommission. Dette maatte ansees som en stor Ære; Commissionen havde stedse bestaaet af udmærkede Mænd; Formændene paa Secretairpladsen havde været Chr. Colbjørnsen, Zeuthen, A. B. Rothe. Commissionen var imidlertid sit Endeligt nær; thi da Reventlov, to Aar efter, trak sig tilbage, gik dens Virksomhed i Dvale. Den sidste Sag, som forhandlede og som meentes at skulle blive Commissionens Slutningsarbejde, nemlig om Huusmændenes Kaar, henlagdes og forblev ufuldendt. Om trent 30 Aar derefter var dette et af de Anliggender, som atter bragtes paa Bane, deels i Stænderforsamlingerne, tildeels ved „Bondevenernes“ Selskabs Bestræbelser, og fremkaldte Anordningen desangaaende af 27de Mai 1848 (og siden den af 4de Juli 1850). Rothe ansaae denne Anordnings Bestemmelser som udgaaende fra en urigtig Betragtning af Forholdene og som mere skadelige end gavnlige for Huusmændene. Sine Anskuelser af dette Emne havde han allerede nogle Aar iforveien udtalt i et lille Skrift, hvortil det just her kan være Stedet at henvise: „Om Huusmandsstanden i Danmark i Almindelighed og Fæstehuusmændenes Arbeidspligt i Særdeleshed“ af Chr. Rothe, Conferentsraad. 32 Sider i 8vo, hos C. A. Reipel, Kjøbenhavn 1846.

Forfatteren behandler Sagen især fra et praktisk Standpunkt: „han har levet saameget imellem Bønder i alle Landets Egne og i saa mange Tider behøvet og

brugt Arbeide, navnlig Ugedage af Huusmænd, at han tør vove paa at fremstille Sagen fra den praktiske Side, saadan som den er og som han troer den maatte være ønskeligst for de Mennesker, som den angaaer og for Staten" (S. 5). Han begynder med at forklare Huusmandsklassens Tilblivelse og Formaal i Staten, denne Landbo-Arbejderklassens Stilling og Forhold, dens forskjellige Afdelinger og Villkaar, og gaaer dernæst ud fra den Synsmaade (S. 16), at der bør, ved Lovs Overholdelse, kræves og sikres tilbørlig gjensidig Opfyldelse af alle Overeenskomsterne saavel fra Huusbondens som fra Huusmandens Side; men og at dersom man vil fordre Andet og Mere, fordre Videre end at Rettigheder og Pligter skulle være saaledes bestemte, at Overtrædelser fra den ene som fra den anden Side, ere klare og lette at skjønne, „fordre en Lov, der bestemmer Art og Størrelse af hvad gjensidigen maa loves, saa har man „Uret, fordi man da gjør det Frie ufrit og maaskee „skader det Hele i at ville gavne det Enkelte og bringer „Forvirring i det, som bestaaer, som ved det renere Begreb om Frihed, Ret og Pligt, der allerede har gjort „sig gjeldende, og ved bedre Regning over egen Interesse, maa jevne sig selv til at blive det Naturlige, følgende for den enkelte Mand og for Staten det Tjenligste.“ Derved protesterer Forfatteren da ogsaa navnlig imod enhver Sammenstilling af Huusmændenes noie bestemte Arbeidsdage som Afgift og Fortidens Bønders aldeles ubestemte, vilkaarlige og grændseløse Hoverie. Huusmanden slutter sin Contract som aldeles fri Mand og uden anden Tvang end den han alene og selv paa-

lægger sig. Regjeringen bør ligesaa lidt ville bestemme Huusmændenes Afgifts Størrelse, som den indlader sig paa at foreskrive Dagleien for andre Arbeidere eller Tyendes Løn. Forfatteren anstiller Beregning over den for Huusmænd gængse Afgift, og betragter Afgiftsmaaden ved Dagarbeide som den Huusmanden tjenligste. Til Slutning meddeler han et Udkast til en Anordning angaaende de omtalte Forhold og giver derved endnu et Bidrag til Billedet af sin humane, liberale Tænkemaade, af sit nøie Kjendskab til det Emne, han har behandlet.

IX.

Nothe var af Naturen skabt og fortrinlig skiftet til praktisk Embeds- og Forretningsførelse. Lærd Grandstning, stille, fortsat boglig Studering var aldrig egentlig hans Kald, og endnu mindre levede hans mangfoldige, omfattende, baade offentlige og private Forretninger ham Tid til at indlade sig paa at blive Forfatter. Desto mere maa det agtes og beundres at han, henimod sit Livs Ende, da han var 74 Aar gammel begyndte og udviklede en nyttig, ophvsende og for Mange velkommen Skribentvirksomhed, hvorved han deels har ydet værdifulde Bidrag til Landets indre Historie under Form af Underretning om flere af de Foranstaltninger ved hvilke han har medvirket, deels har fremlagt sine, paa lang og riig Erfaring støttede Anskuelser om flere vigtige Landbospørgsmaal. Herved afslagde han tillige et Beviis

mere paa sin Drift, sin Kjærlighed til det, han havde havt at gjøre med, sin Arbeidsomhed og Virkelyst. Dræsløs kunde han ikke være, uden at det tyngede ham baade paa Sind og Legeme. Da Alder, Sandfærnes Svækkelse og de sig fremtrængende nye Stats- og indre Regjeringsreformer førte ham ud af hans Embedsstilling, søgte hans endnu livfulde Aand en fyldestgjørende Syssels ved at udarbejde og udgive sine Beretninger og Tanker om en Deel af de større offentlige Anliggender, hvori han havde taget og endnu tog levende Deel.

Der har allerede ovenfor været Anledning til at omtale tre af disse hans sjælfulde Livsaftens Fostre, nemlig „Forklaringen om de directe Skatter“, „Beretningen om den nye Jordskyldsætnings Væsen og Historie“, og „Om Huusmandsstanden i Danmark“. Det staaer tilbage at meddele en Oversigt over de tre andre, nemlig: „Om Jordudstykningsen i Danmark paa Selveiergods og paa Fæstegods“. Af Chr. Rothe, Conferentsraad. 31 S. i 8vo, hos C. A. Reigel, Kjøbenhavn 1845; „Om Selveiendom, Arvefæste og Livsfæste paa Bondegaardene i Danmark“. Af Chr. Rothe, Conferentsraad, 64 S. i 8vo, hos C. A. Reigel, Kjøbenhavn 1847; „Om de jydskke Heder og deres Opdyrkning, i Almindelighed betragtet“. Af Chr. Rothe, Conferentsraad, 49 S. i 8vo, hos C. A. Reigel, Kjøbenhavn, 1847.

I sine Betragtninger over Jordudstykningsen gaaer Rothe ud fra, at Bondejorden i Landet indbefatter og maa vedblive at indbefatte deels større Steder (Gaarde), hvis Avlsbrug er saa stort at det, foruden at

føde en Familie, afgiver et Overskud af Korn o. a. til Handel og Udsæls; deels mindre Steder (Boel, Huse) med hvilke enten slet intet Afsælsbrug er forbundet, eller dog et saa lidet, at det intet Overskud kan give, men ifkun er et Bidrag til en Families Underholdning, der forøvrigt erhverves ved Arbeide for Andre, navnlig ved Andres større Afsælsbrug.

Bondejorden afdeelt til Gaarde bør, efter Forfatterens Mening, bevares i en vis Udstrækning i det Hele, for at der ved Bondejordens Dyrkning kan frembringes Frugt og Udbytte til Omsætning i og udenfor Landet; og for at denne Deel af Bondejorden ikke skal blive udstykket saa smaat, at hvert enkelt Sted ikke længer formaaer at tilveiebringe noget større Udbytte i Korn m. v. end netop Bondens nødvendige eget Forbrug, maa Staten desuden fastsætte den mindste Størrelse under hvilken ingen Gaard bør stykkes ud eller formindskes, hvilken mindste Størrelse formenes at burde være 4 Tdr. Hartkorn eller 20 Tdr. boniteret Jord, hvorimod Sammenlægning af Bondejord heller ikke bør indrømmes ud over en Grændse af 12 Tdr. Hartkorn. — Hvad derimod den til Boels- og Huussteder bestemte Andeel af Landets Bondejord angaaer, da er det Forfatterens Mening, at der ingen Grændse for dennes Udstykning kan eller bør foreskrives, fordi dette maa beroe paa hver Egn's Bestaanden, Befolkning, Trang til færre eller flere Arbeiderfamilier o. s. v. — Forfatteren deler den Synsmaade, „at det ikke er nogen ugrundet Frygt, at Jordudstykingen gaaer for vidt her i Landet“; vel ikke saameget med Hensyn til den mindste Størrelse af en

Bondegaard, hvilken tidligere Love have fastsat; men mere med Hensyn til Formindskelsen af den hele Andeel af Landets Bondejord, som burde vedblive alene at være afbenyttet til Gaarde og ikke til Smaasteder.

Med disse Grundanskuelser, drøfter Forfatteren det hidtil fulgte System for Jordudstyknng i Danmark og de derpaa hvilende Anordninger af 25de Juni 1810 og af 3die December 1819, og søger at godtgjøre adskillige Feil og Mangler derved. For at begrunde sine Domme, har han meddeelt flere Oplysninger og Talangivelser om Storrelsen, Fordelingen og de efterhaanden tiltagende Forandringer i Forholdet af Landets Hartkorn. Saaledes see vi f. Ex. at Landets Bondejord:

i 1812 var fordeelt paa 94,685 Steder,

i 1835 — — — 156,528 —

i 1843 — — — 193,045 —

o. s. v. o. s. v.

Efter adskillige Forklaringer af dette og mere dertil hørende, gaaer Forfatteren over til at foreslaae og udvilde, ikke blot nogle Forbedringer i Udførelsen af det hidtilværende System, men ogsaa nogle væsentlige Forandringer i selve Systemet og dets lovmæssige, nøie Overholdelse, hvilke han antager at burde finde lige Anvendelse paa Selveier- og paa Fæste-Bondejord.

Laabne vi Skriftet om Selveiendom, Arvefæste og Livsfæste, da træde os, i Forordet, følgende Uttring imøde, hvori vi strax gjenkjende Forfatteren, hans velvillige Sindelag og hans modnede Tænkemaade: „Jeg har i flere end 50 Aar levet baade i Embeds- og i privat Virksomhed med Bønder i alle Landets Egne, og

„i dem har jeg seet, at smaae Skridt kunne koste stor
 „Nøie at gjøre og medføre store Vanstueligheder at over-
 „vinde; men jeg har ogsaa lært at ære og elske den
 „danske Bondestand, vist ikke mindre varmt end det for
 „Bondens Vel og Fremgang ivrigste Medlem af Bonde-
 „vennernes Samfund. Imidlertid troer jeg ikke at det
 „er det rigtige Venstabsstykke, at holde den et Maleri for
 „Die, hvis Lys og Skygger den ikke forstaaer at skjønne,
 „og som desuden ere i sig usikre, men hvorved der paa-
 „fores den en urolig Higen efter noget Nyt og Utilfreds-
 „hed med det Nærværende, istedetfor at lære den Skjøn-
 „somhed for hvad den allerede har i Raar og Velvære,
 „Frihed og Selvstændighed, statsborgerlig Agtelse, Lighed
 „under Loven og Tryghed for Person og Eiendom, lige
 „med Statens fornemste og rigeste Borger, og lære den,
 „at der er Intet, som bedre og sikrere fører den til det
 „høieste attraaede Maal end flittig Stræben og vedhol-
 „dende Fremgang i forbedret Agerbrug og Aandsdan-
 „nelse.“ — Da det nu desuden her mere er om at gjøre
 at meddele en Forestilling om Manden og hans Ansku-
 elser i det Hele end en udsjærlig Beretning om hans Skrift
 i dettes Enkeltheder, saa ligger deri ogsaa Anledning til
 fremdeles at lade Forfatteren selv tale og til endvidere
 strax at affkrive nogle Linier og Skriftets sidste Sider:
 „det fremgaaer af det Foregaaende at jeg, fremfor videre
 „Udbredelse af Selveiendom, foretrækker Vedbevarelse af
 „Livsfæste, der er indgaaet i Frihed og bestaaer i Tryg-
 „hed, samt at jeg ønsker vedligeholdt i Landet samlede
 „Eiendomme, bestaaende af en Hovedgaard med Bønder-
 „gods og Skov, alt i Modsatning til det nu saa almin-

„delige Dnske, at al Bondejord, i sin nuværende Tilstand
 „i Hensyn til Agerbrug og med sin nuværende Ind-
 „deling i Hensyn til Gaardenes Størrelse, forvandles
 „til Selveiendom; men jeg har ikke sagt, hvad jeg troer
 „ikke kan vides, at Vedbevarelsen af samlede Jordegodsfer
 „og af Livsfæste er og bliver det Rigtige for Danmark
 „i en fjernt liggende Fremtid. Jeg mener at have vist
 „at man, i at ville udbrede Selveiendom over Bonde-
 „jord og i Bondestanden, videre end den allerede er ud-
 „bredt, har adskilligt andet Mere at tænke paa end alene
 „den personlige Uafhængighed, for at vide om man hand-
 „ler sig og Bonden til Gavn eller Skade, og i Sam-
 „menhæng dermed er det jeg ønsker, hvad jeg anseer
 „tjenligst for Staten, for Godseieren og for Bondestan-
 „den, en forlænget Mellemtid, i hvilken vore samtlige
 „Landbosforhold, der i de sidste Decennier have under-
 „gaaet saa mærkelige Forandringer og have opnaaet en
 „ikke ringe Grad af Fasthed, kunne, under større Frihed
 „i Overdragelsesmaaden og i Inddelingen til større og
 „mindre Gaarde, videre udvikle sig og da af sig selv vise
 „og befæste sig paa den Maade, som er i alle Henseender
 „bedst tjenlig for Staten og Landbosfolket. Det synes at
 „en saadan under Frihed fremgaaen Udjevning af Lin-
 „gene af og i sig selv maa, ved Interessens og Klogska-
 „bens Magtfulde, være den rette Veie til at finde det
 „Rigtige og sølgelig det, som kan bedst bestaae imod Tid
 „og Omstændigheder.“ „For Resten, saalidt
 „som jeg kan være enig i at forkaste alt Livsfæste, lige-
 „saa lidt forkaster jeg i Almindelighed al Selveiendom
 „paa Bøndergaarde; men meget mere anseer jeg en

„Blanding af Selveiendom og Livsfæste for et Gode, „saa at den, der sætter sin Lykke i at være Eier, kan „opnaae den, dog forudsat den bliver virkelig, i det „han betaler den med egne Penge og den ikke bliver en „Indbildning, der er erhvervet ved Gjæld.“

For at komme til disse Slutningsbetytringer er Forfatteren begyndt med at bemærke, at der hersker megen Uklarhed, Uvisshed og Uvidenhed om de oprindelige og sande Forhold i Sagen, og fra sit praktiske, sit Erfarings- Standpunkt søger han at kaste det rette Lys over den. Efter et historisk Blik paa den længst forsvundne Tid, henleder han Opmærksomheden paa de høist forskellige Villkaar under hvilke Bønder i Danmark ere blevne Selveiere, i et Tidrum fra 1760—80, for overmaade ringe Priis; fra 1790—1810, til høi Priis og odelæggende Villkaar, der efterhaanden gjorde næsten alle de første Eiere til brodløse Tiggere; fra Pengefluktationsperioden, for ringe Priis, som afbetaltes med saa Penge og efterhaanden har faaet en langt høiere Værdi; i senere Tid, i ringe Antal, for laante Penge og med en heel usikker Fremtid. (Det erindres at Skriftet er forfattet 1847). Det virkelige ubehæftede Eie foretrækker han vel for Fæste; men han advarer imod det indbildte Selveie, der ikkun tilveiebringes ved Pantsættelser og store Laan, der gjøre Eiet til et Blændværk og ingenlunde sikker Besiddernes Fremtid. Forfatteren anpriser ikke Arvesæstet, hverken for Kjøber eller Sælger, hverken for Private eller for Stiftelser; men allensals kun for Staten som evig Eier. Det bestaaende Livsfæste er Gjenstand for en udførligere Undersøgelse fra dets gode og dets svage Sider, og For-

fatteren finder derved Leilighed til at lægge for Dagen hvorledes han antager at deri burde bevirkes, ikke en heel Omvæltning, men en bedre Ordning, formedelst større Frihed, især med Hensyn til Overdragelsesmaaden, til Udstykning og Sammenlægning indenfor visse Grændser o. s. v.

Nu et kort Omrids af Skriftet om de jydskke Heder og deres Opdyrking. De udyrkede, lynchbegroede jydskke Heder udgjøre et Par Hundrede Quadratiil eller et Par Millioner Tønderland. Den derpaa vogende Lyng benævnes forskjelligt efter dens Egenstaber og Anvendelse: Faarelyng, Løvelyng, Tællelyng, Brændelyng; og efter Jordbundens Bestaffenhed benævnes Landet forskjelligt: Leerhede, Sandhede, Aflhede, hvorimellem ogsaa strækker sig betydelige Moser og vandrige, saakaldte Kjærenge. Udftiftningen er yderlig slet og vanheldig, saa at Hederne ere deelte i en Uendelighed af forholdsmæssig smaae og meget uregelmæssige Stykker, hvoraf hver Eier eller Fæster som oftest besidder et større Antal. Hederne kunne alle opdyrkes og blive til frugtbart Land; men Heden kan ikke opdyrkes ved sig selv alene, uden betydeligt Forstød og Tilstød udenfra, fordi den ikke har den virksomme Frembringelseevne i sig selv; den sættes derfor lettest i Kraft og Drift, hvor den er i Forbindelse med andet Agerland og et i Gang værende Agerbrug. Omdannelsen af Heden til Agerland vil derfor lettest og hurtigst kunne skee paa de Lyngstrækninger, der ligge omkring og imellem Landsbyer og dyrket Land; senere og vanskeligere derimod paa de umaadelige Strækninger midt i Landet. I Betragtning af de meget store Hindringer, der ere at overvinde, maa

man ikke være ubillig i sin Dom over, i sine Fordringer til Regjeringen med Hensyn til Foranstaltninger til Hedens Opdyrkning og Befolkning. Iblandt andet har der hidtil manglet den rette Kundskab til Tingene, som de ere, og den rette Forestilling om hvad der kan være at gjøre.

Det første, som, tildeels eller ganske paa det Døfentliges Bekostning, maatte foretages for at naae det tilsigtede Maal, var en ny Udskiftning, eller rettere sagt: en Omfordeling hvorved der tilveiebragtes een større, ordentlig begrændset, samlet Hedelod for hver Besidder, istedetfor det urimelig store Antal adspalttede Smaaestrimler. Opdyrkning af Hedelodderne i Forbindelse med andre Agerbrug kunde fremmes af Regjeringen ved Afgiftsletelse, ved smaae Laan o. dsl. Paa de store øde Heder maatte Regjeringen, ved Kjøb, skaffe sig Raadighed over større samlede Strækninger, som den kunde lade inndele hensigtsmæssigt, afhænde paa forskjellig Maade og Bilskaar, og hvis Opdyrkning den saaledes blev Herre over at lede og fremme, ved Forskud, Materialier, Lettelser o. dsl.

En anden Hovedbetingelse for de store Heders Opdyrkning og for at give Frugtbarhed og Behoere til de døde, øde Egne, er Tilveiebringelse af rindende Vand. De mange større og mindre Vandløb, nogle Indsøer og Moser i Jylland byde tilstrækkelig Leilighed hertil; Staten, saavelsom Private, behøver kun med Kyndighed og Pengemidler at gribe Sagen an, for at vinde rigelig Løn og stort Udbytte af dens anlagte Forskud, inden et Par Menneskealderes Forløb. Naar Udskiftning var skeet, saa at ordentlige samlede Lodder vare til at faae, og naar rindende Vand lededes igjennem Landet, da vilde det ikke

mangle paa Nybyggere, som istedetfor at bygge jordløse Huse rundt omkring, eller istedetfor at udvandre til fremmede Verdensdele, vilde foretrække at anvende deres Kræfter og Penge paa at skaffe sig Bo og roligt Udkomme midt i Jylland. Ved sit Skrift herom har Forfatteren søgt at belyse Sagen i alle praktiske Henseender og har ydet sit Bidrag til „at Muligheden af Hedernes Opdyrking og Befolkning maa staae klart for Kongens og Hvermands Dine.“

Disse forskjellige Smaaskrifters Udgivelse bevægede adskillige sagkyndige Mænd og kompetente Dommere til at henvende sig til Rothe om de afhandlede Emner og at brevvegle med ham derom, og dette foranledigede ham iblandt Andet til nogle yderligere Meddelelser, som han tildeels lod offentliggjøre. — Saaledes, i berlingske Tidende 1849, Nr. 148, Tillæg, om Huusmændenes Arbeidspligt; — i Nr. 167, om Huusmændenes Stilling og Ret til Jord; — i berlingske Tidende 1850, Nr. 248 og 250, om de jydskes Heders Omdannelse; — i Flyveposten 1851, Nr. 164, om Gammelstættens Vedbliven eller fuldstændige Afløsning. — Her bør heller ikke forbigaaes en langt tidligere offentlig Udtalelse af Rothe, næsten den eneste fra hans Haand, førend de ovenanførte. I Maret 1810 blev der nemlig, af det clasenske Litteraturselskab, udsat en Priis af 1000 Rbd. for en videnskabelig Undersøgelse af Jordskorpens, den saakaldte Madjords, Bestanddele og Frugtbarhed, og en saadan Kundskabs Anvendelse til Jordens Bonitering m. v. Rothe lod dengang, i Statstidenden, 1810, Nr. 40, Tillæg, trykke nogle Bemærkninger derom, hvori han, uden at bestride

den videnskabelige Undersøgelses Hensigtsmæssighed, udtaler sin Tvivl om det theoretiske Udbyttes umiddelbare praktiske Anvendelse ved Bonitering og Bedømmelse af Jordens forskjellige Brugbarhed.

Det staaer endnu tilbage, — hvilket jeg troer, ikke at burde undlade, — her at omtale, at der, iblandt Rothes efterladte Papirer, fandtes flere udførlige, haandskrevne Afhandlinger, som ikke have været trykkede. Disse fortjene imidlertid at opbevares; thi de kunne blive til Bidrag af nogen Værdi og Betydning for den, som vil nøie kjende eller skrive Danmarks Kameralhistorie i den første Halvdeel af dette Aarhundrede. De ere derfor overgivne til Haandskriftsamlingen i det store kgl. Bibliothek i Kjøbenhavn, hvor de ville kunne findes og afbenyttes. De ere fornemmelig de følgende. „Bemærkninger over og Forsøg til Besvarelse af det Spørgsmaal, hvormed de danske Jordeiendomme formaae at bidrage til Statskassen, som Skat.“ Dette er skrevet i 1816, efter Forlangende af Geheime Statsminister Grev J. G. Moltke og til hans Brug, og det vides, at han yttrede sig særdeles tilfredsstillet med Arbeidet. Samme Aar, 1816, ligeledes efter Opfordring af Grev J. G. Moltke, og i Anledning af A. S. Drsteds Betragtninger over Danmarks nuværende Pengevæsen (i *Öconomia*, 1ste Bind 1815, og særskilt aftrykt), forsaavidt deri afhandles om Landskatterne, skrev Rothe: „Ere de danske Jordbrugere lettede eller mere bebyrdede i Skatterne og ved det nye Skattesystems Indførelse, siden Krigens Udbrud, i Forhold til Perioden før denne?“ Paa Grev J. G. Moltkes Opfordring, meddelte

Kothe denne Afhandling til Geheimeraad Møsting til Gjennemlæsning; men derfra blev det Exemplar aldrig givet tilbage. Derimod, da den skarpsindige lærde Conferentsraad, geheime Archivar C. Wegener, paa anden Haand, havde faaet den at see i 1847, sendte han den tilbage med de Ord: „Det har meget interesseret mig at gjennemlæse denne Afhandling, der forsvarer en af mine forkjættrede Anskuelser med en Sagkundskab, som jeg hverken havde eller har.“

Faa Aar senere, uidentvigt imellem 1821 og 26, i den Tid han beboede Buderupholm i Jylland, har Kothe udførlig behandlet det Spørgsmaal „Behøver vort Landvæsenssystem at rettes?“ og gaaer derved ud fra Tyge Kothes Bog: „Vort Landvæsenssystem, som det var 1783.“ Om og hvorledes dette Arbejde er bleven benyttet, formaaer jeg ikke at give videre Oplysning.

Fra 1846 findes to saadanne omfattende Afhandlinger, som tildeels ogsaa have nogen Forbindelse med de trykte Smaaeskifter. Den ene er et fuldstændigt „Udkast til en Forordning angaaende Jordudstyknings.“ Under 7de Marts 1846 sendte Forfatteren dette Udkast til Rentekammeret og modtog derfra en meget hædrende og forbindtlig Skrivelse til Tak. — Den anden indeholder Betragtninger og Oplysninger „om Skovarealets Regulering og Skovskydens Fordeling;“ og under 11te November 1846 blev ogsaa denne, af Forfatteren tilstillet det kgl. Rentekammer.

X.

I Rothes Huusliv og private Forhold have vi ovenfor fulgt ham indtil hans Bosættelse i Frederiksberg Allee i Foraaret 1799. Begyndelsen var ikke smilende. Skjøndt Eiendommen var kjøbt til høi Priis, var Huset dog slet indrettet og maatte tildeels bygges om, hvorved Kjøbet blev endnu kostbarere. Kort efter Indflytningen blev den sidstfødte, ikkun nogle Maaneder gamle Søn, syg og døde. Rothe har siden bebreidet sig flere, i oeconomisk Henseende ukloge Handlinger, der knytte sig til denne Eiendom og som han ikke gjerne gjenkaldte i sin Erindring; men paa den anden Side erindrede han, „med dyb og taknemmelig Følelse den store Lykke og de mange usigelig glade Timer, han har nydt der og erkjendt.“

I over 30 Aar var det, — som vi, af det Foregaaende, kunne vide, — Rothes Skjebne, aarlig at maatte foretage flere, tildeels lange Reiser omkring i Landets forskjellige Egne. Den første Reise med den store Hove-ricommission foretoges 1795. Rejse vare disse Commissionsreiser tilende, førend han, i flere Aar, idelig maatte reise til Petersgaard som dette Godses Bestyrer. I 1805 begyndte Matrifuleringsreiserne, som fortsattes i over en Snees Aar. Efter 1807 foresaldt de mangfoldige Reiser først til de flere Godser, som han kjøbte og bestyrede i Forening med Andre, og siden til dem, som han i mange Aar besad alene.

Rothe var udrustet med et stærkt og sundt Legeme og deraf følgende godt Helbred, og var altsaa ingenlunde

tilbøielig til at blive syg; men hans bevægede Liv, det ofte overvattede og anstrængende Arbeide paadrog ham nogle Gange Sygdom og legemlig Svækkelse, hvoraf han ofte og længe maatte lide. Hans raske og dierve Haardførhed overvandt imidlertid alt dette, og som eet Exempel, iblandt mange, paa hvor lidt og hvor ugjerne han lod sig kue af Smerte og Upasselighed, skal det dog her anføres, at da han, i 1815, under en langvarig Koldfeber, som efter at være standset, indfandt sig 9 Gange igjen, med 3 Ugers Mellemrum, skulde reise med Matrikulscommissionen fra Kjøbenhavn til Hjørring, tog han den ene Dag 12 Chininpulvere og tiltraadte Reisen, den næste Dag, med at han ved hvert Bomhuus holdt stille og atter tog et Chininpulver, hvorved ogsaa Feberen lod sig saaledes forfærde, at den aldrig mere indfandt sig siden.

Hvor levende et Indtryk Engellændernes Angreb 1801 maatte gjøre paa Rothe, er let forstaaeligt naar det vides at han ikke blot følte og bevægedes derved i Almindelighed som dansk Mand, men at hans Deeltagelse i Begivenhedens Gang og Slagets Udfald tillige var begrundet i at den Captain-Lieutenant Carl Rothe, som saa udmærket hæderlig førte Cavalleriprammen Nyborg, var Chr. Rothes kun et Par Aar ældre og særdeles kjære Broder. — Det forfærdelige Angreb 1807, var endnu mere indgribende i Rothes Liv. Huset maatte, over Hals og Hoved forlades; sig selv maatte han lade indeluffe i Kjøbenhavn under hele Bombardementet og deeltage i alle dets Rædsler; Kone og 6 Børn maatte han lade flygte først til en Præstegaard i Sjælland, saa

til Nyborg og Hjerteminde, endelig til Beile; men uden at han, i mange Uger kunde faae den mindste Underretning fra eller om dem. Saasnart Kjøbenhavns Porte atter bleve aabne, foer Rothe afsted for at opsøge Kone og Børn. Uagtet han har bevaret os en udførligere Beretning om det, som tildrog sig for ham ved denne Leilighed, skulle vi dog ikke her nedskrive dette i det Enkelte eller skildre alle de Vanskeligheder, han overvandt, al den Snildhed, Driftighed og Udholdenhed, han maatte anvende, for at opholde sig i sit Huus i Frederiksberg-Allee og bevare det fra Udelæggelse, for at komme frem og tilbage over store Belt, trods Engelländernes Uarvaagenhed, for at gjøre tre Reiser, inden han fik bragt sin dødsyge Kone og Børnene tilbage til Hjemmet, og fik Alt indrettet der igjen efter hele denne ødelæggende Fordærvelse. — Neppe var dette skeet, førend Mæslinger angreb den, et Aar gamle, førstefødte Datter og lagde hende i Graven: et svært og dybtgaaende Slag, som han, men især den sømme Moder „vel paa sin Viis forsmertede, men aldrig glemte.“

Efter sine Forældre arvede Rothe upaatvivelig nogen, skjøndt ikke stor Formue, der satte ham istand til, strax efter Faderens Død, at kjøbe Eiendom. Imidlertid stødte der adskillige bekostelige Uheld til; Eiendommen i Frederiksberg Allee kom, som sagt, ved mange iværksatte Forbedringer, til at staae meget dyrt; der kom snart flere Børn til Verden; Huset og Livet førtes med Orden og uden Overdaadighed, dog tillige uden angstelig Sparksomhed, saa at Embedsgagen ikke kunde strække til, men Formuen efterhaanden gik med. — Ved driftig Virk-

somhed, ved driftige Gods-Kjøb og Salg, i Forening med Andre, der formaaede at gjøre Pengeudlagene, erhvervede Rothe sig imidlertid, i Aarene efter 1807, en ikke ubetydelig Formue igjen. Skjebnen vilde, at heller ikke denne skulde blive mere varig imellem hans Hænder end den første. Han ophørte med at handle og anvendte Formuen til i 1811 for egen Regning, at købe Lerchenfeldt ved Kallundborg. I 1812 kunde han have solgt med stor Fordeel; men afflog Tilbudene, paa en af de Indviedes Raad og af grundet Frygt for den Forordning om Statens Pengevæsen, som han vel ventede, men om hvis Bestaaffenhed han ingen Kundskab havde eller kunde faae. Han anvendte meget paa trængende Om- og Udbygning, paa Haveanlæg, Træplantning, Jordforbedring o. s. v. af alle Slags, og da han selv kun sjelden kunde opholde sig paa Stedet, bortforpagtede han Avlingen. Forpagteren fandtes imidlertid baade uredelig og aldeles uduelig, saa at Rothe maatte ile med at faae Contracten hævet efter kort Tids Forløb, skjøndt med overmaade stort Tab i Penge og med en ødelæggende Forstyrrelse i Avlingen. Landets svækkede Tilstand, Statsbankerotten af 5te Januar 1813 og den forfærdelige, overhaandtagende Forvirring i det offentlige Pengevæsen, i Forbindelse med de nysnævnte Banheld, bragte ogsaa, Rothes private Pengevæsen til at vâlke. For at støtte Bognen og bringe den i Sporet igjen, saa at den ikke skulde vâlke, tyede han til sit tidligere heldige Hjælpe-middel. I Forening med en anden Mand, der paatog sig at gjøre Udbetalingerne, købte han af sin Morbroders Enkes, Fru Bjørns, Dødsbo, Godset Buderupholm

imellem Hobroe og Aalborg. Han begyndte strax at udføre sin, til Salg af Godset til Bønderne, lagte Plan, og Udfigten overgik endogsaa langt Forventningen; men Pengecursen dalede imidlertid ned til det Halve, Kjøbesummen blev derved næsten fordoblet og da Terminen kom, svigtede Medcontrahenten, erklærede sig ude af Stand til at opfylde sine Forpligtelser og — drog derved Rothe med sig i den, i hine fordærlige Forvirringsaar, saa almindelige Ulykke. Hele Handelen maatte da gaae tilbage. Ved en ædelmodig Mand's Bistand tilkjøbte Rothe sig rigtignok atter Buderupholm i 1821 og flyttede didhen at boe. Men Dieblirket til at afhænde Godset var forbi og der maatte anvendes Meget paa trængende Forbedringer. Eiendommen steg vel derved i Værdi; men da han, i 1826, blev kaldet til at overtage et nyt Fag i Rentekamret og fik at vælge imellem at give Slip paa Embede eller paa Buderupholm, betænkte han sig dog ikke paa at afhænde denne til Statsfinantserne og at drage, med sin Familie, tilbage til Kjøbenhavn, til sin gamle Bolig i Frederiksberg Allee. — Skjøndt han vedblev at eie Verchensfeldt indtil 1846, boede han dog heller aldrig mere der, og efterhaanden bleve endog hans korte Besøg der kun sjældne.

Det er allerede anført, at Rothe forlovede sig da han ikkun var en Snes Aar og giftede sig da han var 24. Om sin Forlovelse har han selv skrevet: „... min herlige Stine, med sit besynderlig yndige og velsignede Væsen“ „hun var mere yndig end smuk, men saa rolig, saa aldeles Sædeligheden og Pynteligheden i Person, som vi have kjendt hende til hendes sidste Dage“

.... „Jeg fulgte hende hjem en Aften, og ved et Kys, uden noget Ord, anfaae vi Pagten sluttet saa fast som den siden blev troelig holdt“. Kun i tyve Aar blev det ham beskaaret at leve med hende som sin Hustru; det var et i Sandhed lykfsaligt Egteskab; thi som det var sluttet, saa blev det ogsaa henlevet i inderlig Samdrægtighed og Kjærlighed. Den fortræffelige Kvinde og Huusmoder var forøvrigt ogsaa lige hoiagtet, elsket og beundret af Alle, som kjendte hende og traadte nærmere ind i hendes Kred. — Fruen Hanne Selmer havde allerede i flere Aar været hende en ligesaa varmt hengiven som kjær, noget yngre Veninde. Saa Timer før sin Død betegnede hun denne for sin sørgende Mand, som den, der skulde blive deres Børns Moder og hans fremtidige Ledfagerinde. Saaledes skete det ogsaa. Aaret derefter ægtede Rothe hende, og denne hans anden Hustru har været ham indtil hans sidste Stund en ubrødelig tro hengiven Egteskælle. Derfor, som hun har følt sig inderlig lykfsalig ved 37 Aars Samliv med ham i Kjærlighed, saa sørger hun dybt og levende ved Savnet af ham henede.

Det er sandsynligt at uheldige og trykkende Forvillinger af Rothes private Pengevæsen, at Tilintetgjørelsen af hans erhvervede Formue traadte hæmmende iveien for hans Forfremmelse til høiere Stillinger paa Embedsbanen, saasom Deputeret i Rentekamret o. dsl.; de forbittede ham hans Dage overmaade meget og have været hans Egteskælle til dyb og ængstende Bekymring; men paa Kjærlighedsforholdet og Livet i Huset med Hustru og Børn have de aldrig gjort Brud. Rothe var

ikke overdaadig; men har han havt Ret i at anklage sig selv for „Letsindighed“, da er det især i hans Pengevæsen at dette kan finde Anvendelse. Han var, som vi allerede tildeels have sagt, ikke egentlig nøisom eller rettere, ikke nøieregnende med at beherske sine Tilbøieligheder, hvor deres Tilfredsstillelse kunde kjøbes for Penge; han var rundhaandet og naar han kun havde Penge, tog han lidet eller sjelden i Betænkning at give dem ud. Han var uudtømmelig og utrættelig i at tilveiebringe; men det var ikke hans Natur at samle, spare og bevare Penge. Dette har visseelig været en naturlig Uttring mere af hans almindelige Virkelyst; thi ogsaa ved at kunne raade over Penge, ved at kunne bevirke og anskaffe det, som Penge kunne hjælpe til, var det ham en Trang og en Lyst at udrette saameget, som han syntes at han maatte og burde formaae, en Drift, at udrette det saa raske og saa fuldstændigt som muligt. Ikke desto mindre stræbte han ogsaa i denne Henseende efter Selvbeherskelse; jo mere han skred frem imod Alderdom, desto betænknommere blev han, desto flere Baand lagde han paa Tilbøieligheden, og denne Stræben blev ikke uden beroligende Binding for ham i alle Forhold og i det daglige Liv.

Rothes Huus blev snart og var stedse siden stort, det vil sige talrigt; men det var aldrig hvad man kalder indrettet paa en stor Fod, paa Rigdom og Elegants; det var aldrig overdaadigt, skjøndt det vel stedse var bekofteligt, ja stundom mere bekofteligt end nøieregnende Klogskab og forsigtig Sparsomhed vilde have tilraadet. Dog, holdtes der mere end et Par kvindelige Lyende, saa

var det fordi Børnenes Antal voksede og var stort; hvortil kom en Huuslærer, stundom en Pensionair, en Gjæst eller en Leier o. s. v. Holdtes der Heste og Vogn, saa var det deels fordi Boligen var udenfor Byen, fordi der var Hauge og Agerjord at dyrke, deels fordi Befordringen brugtes til de mangfoldige Forretningsreiser. Huset var livligt og gjæstfrit, fordi Mand og Kone vare hjertelig gjæstfrie, yndede skyldfri Livlighed og frydedes ved at see Andre finde Behag i at komme til dem, være hos dem. I blandt adskillige Erindringer fra sin Barndom, har Rothe fortalt, at i hans Forældres Huus, lige indtil hans Moders sidste Levedage, samlede hver Søndag et Selskab, undertiden paa henved firfjendstyve Mennesker, for en stor Deel udmærkede Personligheder, baade Mandfolk og Fruentimmer, Eldre og Yngre. Der bodes aldrig andet end Smørrebrød, hjemmebakte Smaaekager, Viin til de Gamle og ellers Ol, kun ved Høitiderne Punsch. Omtrent det Samme og med samme Tarvelighed i Beværtningen fandt Sted, især tidligere, i mange Aar i vor Rothes Huus, i Frederiksberg Allee, hvilket heller ikke med Urette har Navnet „Vennerstue“. Næsten hver Søndag Aften tyede Flere, ubudne men velkomne Gjæster dertil og udgjorde et ofte temmelig talrigt Selskab. Der samlede Gamle og Unge, Mænd og Kvinder; der var Alvor og Spøg, Samtale, Musik, Leeg og Dands; stedse var der en stille, reen Sømmeligheds Aand og Tone udbredt over det Hele, hvorved Forældre folte sig selv vel og vare trygge ved at vide deres Børn i den Kred.

Af Rothes hele sjælelige Natur fremgaaer det, at han maatte være livlig i Sind og Væsen; men han var dog ikke af de meget talende; han hørte gjerne fornuftig Tale af Andre; men at hengive sig til megen og lang selkabelig Samtale, var ikke ret hans Sag; derfor, skjøndt hans travle Embedsliv ikke levede ham Tid til hyppigt at besøge Folk uden i Forretningsanliggender, eller til at besøge mange, men han dog ret gjerne gjorde Besøg til dem, han havde kjær, navnlig til hans Sødsfænde og andre nøie Bekjendte, vare hans Besøg som oftest ikkun korte, og jo mere ligefrem han kunde komme og iilsomt gaae bort igjen, desto mere var det ham til Behag. Gjerne vilde han have, at der skulde være Selskab og Glæde i Huset, og til hans Lyst hørte det, af og til at gjøre Selskaber efter Indbydelse. Stilhed eller Lomhed i Stuerne var ham til Mismod og Savn; men naar han kun hørte, saae, vidste, at der var Selskab og Liv, saa kunde det ofte være ham nok, saa var han tilfreds og rolig, saa kunde han meget godt selv blive siddende stille fordybet i sit Arbeide i sit Kammer. Saae eller troede han sig ude af Stand til at fremkalde og fremme Livlighed og Glæde omkring sig, for og iblandt sine Kjære, saa var han sørgmodig derover. I den mere stille Alderdoms Dage, da han kun havde faa Jevnaldrende tilbage at besøge, endog sjeldnere og vanskeligere kunde besøge sine egne Børn, nærrede han dog stedse det samme gjæstmilde Sindelag, den samme Lyst til at have Mennesker og Bevægelse omkring sig i Huset. Og saa var det med en tilsvarende og beundringsværdig Aandslivlighed, at han indtil det Sidste fulgte og deeltog i

alle offentlige Begivenheder og attraaede ivrigen at faae fuld og snar Bested om alt hvad der tildrog sig baade nær og fjern. Var han, som sagt, end ikke af dem, der tale meget, saa var det ham derimod egent, at tale godt, og derfor var det vanskeligt at modsigge eller at gjendrive hans Tale. Den Klarhed, Varme og Bestemthed, hvormed han selv opfattede sine Forestillinger og Planer, gave hans Ord Overbeviisningens Kraft og gjorde hans ildfulde, korte Tale vanskelig at modstaae, let at lade sig henrive af. Han var den hurtige og uforsagte Handlingens Mand, og kunde derfor aldrig ret taalmodig finde sig i megen Raisonneren, Philosopheren og Phantaseren, istedetfor frist Beslutning og rasl Haand paa Værket.

Til disse Bidrag til Skildring af Nothes Liv i sit Huus og i sin Familie horer ogsaa en Antydning af hans Væsen i Omgangen med sine Børn. Barst Haardhed, kold Strænghed imod dem, var langt fra ham; men dog havde Børnene, især i de yngre Dage, en vis Urefrygt eller Sky for at nærme sig ham frit, for aabent at henvende sig til ham om deres smaae eller større Anliggender. Hyppig var han traværende paa Reiser og i sine Forretninger; meget vare hans Tanker og hans Tid ogsaa optagne af disse, saa at han mindre kunde give sig af med dem; nogen Indflydelse kan ogsaa den ovennævnte Omstændighed, at han ikke hørte til de Snakkende, have havt herpaa. Det er ovenfor bemærket, at Kjælenstab i Ord og Maade ikke var ham egen; derimod kan ingen Fader, i Gjærning, være mere om, omhyggelig, bekymret og opoffrende for sine Børn og andre Kjære, end han var, alle sine Dage; utrættelig i at udtænke hvad der kunde være dem nyttigt eller for-

noieligt, var han ligesaa utrættelig og selvopoffrende i at tilveiebringe, foranstalte og skaffe dem det, saafremt det kun paa nogen Maade var ham muligt. Hans mange Børn vare heel forskjellige af Natur og vandrede ad forskjellige Veie; men han sørgede med lige Omhu og Iver for dem alle, fulgte dem i Aand og Hjerte, levede ganske deres Liv med dem. En gif til Bogen, en anden til Haandværk, en tredie til Søen o. s. v.: med virksom Kjerlighed gif han ind i hvad der laae enhver af dem paa Hjerte; med Liv og Sjæl hensatte han sig ganske i hveres Stilling, Forhold og Anliggender: Præst med en, Gartner med en anden, Dommer med en tredie, Lærerinde med en fjerde o. s. v., omfattede han dem alle i sin fyrige Aand, i sit varme Hjerte, deelte deres Bekymring som deres Haab, stod dem bi med Raad og med Daad. Derfor paastjønede og elskede Børnene ham ogsaa alle i hans Liv; derfor ære og velsigne de hans Minde.

XI.

Hvad enten det nu er lykkedes mig eller ikke, i det Foregaaende, at tegne et nogenledes træffende Billede af Rothes Natur og Levnet, vil jeg, til Slutning og til Fuldstændiggjørelse, opstille et andet, saa at sige af ham selv tegnet, talende Billede, ved at jeg her vil hensætte en Deel Brudstykker af Breve fra Rothe. De knytte sig til forskjellige Begivenheder og Omstændigheder af

hans Liv; men ere alle fra Tider, da han var over 40 Aar gammel; thi Breve fra tidligere Dage har jeg desværre ikke været i Besiddelse af. Det er ikke, at jeg nu, hensynsløst eller med vanhellig Haand, vil afløre hvad der har været fortrolige Hjerterudgydelser alene imellem Mand og Kone, imellem Fader og Søn; jeg attraaer kun endnu mere end det allerede er skeet ved de mange, af hans Skrifter anførte Ord, at lade Manden træde levende frem for vort Dø, ved den egne frie, i hans eiendommelige Sprog, usorbeholdent henkastede Udtalelse af Anstuelser og Følelser, indre Tilstande og Stemninger, under Embedsforhold eller Betyrninger, under glædelige og bedrøvelige Familietildragelser.

Først, et Par Betragtninger over hans egen Natur.

1. I et Brev til hans første Kone findes Følgende, skrevet fra Verchenfeldt til Kjøbenhavn, i Foraaret 1813:

. „Hvortil er jeg skabt? Ikke til . . . ; heller ikke til et dørsk Landliv; men til et virksomt praktisk Liv — paa Landet — forbundet med meget Arbeide og bestemte Pligter. Min Duelighed er kun praktisk og er følgelig kun Virksomhed, ikke Tænkksomhed; og denne sidste kunde den ogsaa umulig være, fordi jeg i min Ungdom Intet lærte og i min Manddom aldrig — bogstavelig talt — har havt Tid og Leilighed til at læse en Bog. Men min Aand er, om Du vil, virksom, derfor kan jeg — jeg skammer mig ofte derved — med Interesse læse en dum Roman Dog jeg bliver ikke andet end hvad jeg er. — Jeg er et stikkeligt og godmodigt Menneske, en hjærlig Fader, Din trofaste Ven, har Evne

til at udrette meget i en simpel Virkekreds. Det er min Character."

2. Til en af sine ældre Sønner har han skrevet, fra Kjøbenhavn den 10de Juli 1830:

. „Din Bestedenhed har stærkt Udseende af at være eller kunne blive Misnøie med Dig selv, ikke saameget med at Du ikke er mere end Du er, som over at Du er som Du er
 Mine Sønner, mine Børn alle ere Praktici, det er sandt, det er jeg, intet andet. Vi kunne derfor være misnøiede med vor Stilling og Virksomhed, som vi ere i; maatte tvinge os i den og ved at virke; men med os selv skulle vi ikke være misnøiede. Plat og aldeles saaledes gaaer det mig hver Dag. Jeg hører og seer hver Dag Ting dømmes og udføres galt, som jeg veed og kan bedre og med fuld Fasthed og Sikkerhed, men har Intet dermed at gjøre — som er ilde — og derimod i det, jeg har med at gjøre, er jeg mindre fast, maa jeg søge om min Viisbed; det er ogsaa ilde! men jeg er derfor ikke misfornøiet med mig selv — sommetider ærgret mig over at ikke alting ligger mig i Hovedet; men Massen af hvad jeg veed er fuldt saa stor som hos mange andre, og det jeg troer at vide veed jeg vist og anbringer det ærligt og fløgt. At man ikke behøver og bruger alt hvad jeg veed og veed bedst, kommer ikke mig ved, ligesaa lidet som at min ærlige Iver anvendes paa Ting udenfor og nedensfor min Synskreds, men ikke paa Ting i denne. — Men Du, min elskede Søn! har ogsaa Din Moders mindre livelige, meer al-

vorlige Blod Derfor er Du svær i Sindet, streng i Dine Fordringer til Dig selv."

3. Til en anden Søn skrev han, fra Kjøbenhavn den 9de Oktober 1832:

.; „thi jeg har den Drm, ikke at kunne taale at nogen Sag ligger over fra een Uge til en anden for min Skyld eller at Noget hviler paa mig. Meget, som tilkom andre at gjøre, gjør jeg selv eller maa gjøre, for dog at faae det nogenledes fuldstændigt og rigtigt. Aftenen efter Thevand til Spisetid er den bedste eller rettere den eneste Tid da jeg kan sidde ved Bulten med Fred og nogenledes Ro, glemme hvad ellers forstyrrer eller rettere forvirrer mig og have Hovedet i Orden. Tog jeg da fat paa et Brev, saa bleve Sagerne liggende, det er ligefrem, og dog er det ikke saa faa Breve, som jeg er nødt til at skrive, nemlig i Andres private Anliggender. See alt dette kunne mine traværende Børn ikke saaledes calculere, og derfor gjøre de mig ikke saa sjelden Uret med at synes at jeg forsømmer dem. Jeg veed hvordan jeg har det inden i mig for dem alle og ellers, og dermed maa det være godt; thi det er godt imod og for dem alle.“

Saa et Par Yttringer om hans Forhold i Embedsstilling.

4. Kjøbenhavn den 14de Juni 1831.

. „Jeg har, som Du veed, meget at gjøre, overlegent; men det interesserer mig at bringe den Mødding i Orden, og især i væsenet at bringe noget Liv og hæve et Mørke over alt hvad der skete og burde skee, som er indført ved Ogsaa bør jeg troe at man lægger Mærke til at Tingene have faaet

Been og Hoved. Det er en Flaahed, hvormed de Sager ere behandlede, som er utrolig."

"Du længes vistnok efter at vide hvorledes det nu gaaer i Kamret." (Præsidenten var afgaaet og en Directeur sat istedet.) „Fuldkommen pent og smukt; os alle, der have Sands for Saadant, aldeles til Fornøielse Vi have nu vort Ord frit og det høres; Manden veed og forstaaer det, som Kamret har med at gjøre."

5. „Kjøbenhavn den 25de Juli 1831.

. „Imidlertid ønsker og spekulerer jeg meget paa at forlade Kamret, og kun en Forandring der med mig, eller Umulighed i at komme bort, kan tilintetgjøre den Spekulation. Jeg er ikke misfornøiet med de nye Personer, ingenlunde; men deels er det Nye, de nye Forhold mig imod og deels kan jeg ikke taale at staae ved Enden af min Carriere. Den hele Stilling er mig imod. Mine Forretninger behage mig ikke; de ere en Mængde af smaat Brævl, hvorved i Grunden Intet udrettes; intet Praktisk, — som er mit Bæsen, er hvad jeg fortrinlig duer til, Noget hvori jeg raader og virker selv; kort: det kjeder mig, at den snevre Kredss, det subalterne Bæsen, — nu under en flittig Mand, der intet andet Embede har end Kamret og følgelig virker og maa raade, ydmyger mig, fordi jeg ikke selv svarer for mit, men skal følge anden Billie og Mening. Du forstaaer mig vel neppe; maaskee forstaaer jeg mig ikke selv; men slemt er det i alle Henseender og jeg kan ikke være tilfreds, har aldrig noget eneste let, glad Dieblif. Maaskee om jeg kom i anden Virksomhed."

6. Kjøbenhavn den 14de August 1837.

. „Nu snart kan Bestemmelserne i Henseende til Matrikulen ventes. Forestillingen skal nu gøres, da Statsraadet er igjen begyndt. Det vil da klare sig, hvorledes jeg kommer til at staae i Eftertiden. Du veed, at jeg attraaer at komme ud af Kammer-Collegium og har derom gjort Forslag; hvad der skeer, kan jeg ikke vide. I forrige Tider, da jeg havde Reventloy, Wadum, Vormskjold, vidste jeg Besked. Nu er det andet Kort, det er mig kjedsommeligt. Jeg kan ikke lade være at sammenligne med forrige Tider og jeg er ikke let nok til at lee af disse nye, til ikke at ærgre mig“

7. Kjøbenhavn den 17de Juni 1841.

. „Med min Matrikul gaaer det godt Der er arbeidet stærkt siden Nytaar. Mig har det kostet nogen Møie at forandre min daglige Jdræt fra mangfoldige Slags og strax afgjorte Forretninger, hvorved Tanken maatte dreie sig i forskjellige Retninger, til omtrent altid Et og det Samme For Resten er jeg vel tilfreds med min Stilling, ogsaa fordi jeg føler det, som jeg altid har paastaet, at en gammel Mand, om han endnu har Kraft og Dygtighed, dog skal itide trække sig tilside, for de yngre Kræfter og den yngre Tids Principer, der i Reglen maae passe bedre til Tiden end Fortidens. Kan jeg opleve at fuldende Matrikulen, saa skal jeg være vel fornøiet med min Virksomhed i mit lange Embedsliv og slutte det med et stort — jeg troer et godt — Arbeide.“

8. Kjøbenhavn den 8de December 1843.

. „Hermed sender jeg Dig, min Søn! mit Efteraarsarbeide i Aftentimerne“ (Haandskriftet til Bogen om Jordskylsætningen); „læse kan jeg ikke ret mere; skrive kan jeg tilnød endnu.“ „Egen selv er mig klar og vil snart blive det for Mængden. Men jeg mere glæder end flammer mig ved at føle, at min Kjærlighed til Egen skriver sig maaste ligesaameget fra min inderlige, aldrig svækkede Kjærlighed og dybe Hoiagtelse for G. D. Reventlov. Jeg har især i disse sidste tre Aar, da jeg har arbeidet med stor Flid, følt mig at staae ved hans Side, at seire med ham. I disse Aar og endnu i denne Dag er det det, som har givet mig Kraft og Kræfter, som styrker mig til at kunne lee ad kortsynet (i det mindste Uvidenhed om Egen og Trangen) eller forsængelig Daarskab og Bindethed. Men det er Alt det samme; jeg er glad ved mit Arbeide, glad ved at sætte mit Navn under Enden, som jeg for 40 Aar siden skrev Planen og den elskelige, hædrede Mand bifaldt hvad jeg skrev. Om ikke mit Arbeides Værd, saa skal dog min Bevidsthed være en blød Pude under mit Hoved, naar det bukker ned.“

Nu nogle Ord, der udtrykke Nothes Sjæletilstand og Betragtninger under trykkende Pengeforfatning.

9. Først nogle Linier til hans Kone, skrevne i Kjøbenhavn i 1817, kort efter den første ødelæggende Kystelse af hans Formue:

. „Fru . . . s Seddel er ret smuk, ja vist mener hun det godt. Artig nok ellers: man gjør God paa aldrig at ville hjælpe Noget, og saadan God anseer en

Mand, som er endog bigot, for moralsk rigtig og gudfrygtig Mand's Handling og sig skyldig at holde!!

Ja vist, kjære Hanne! kan Du være rolig — sulte komme vi ikke til. Jeg har min Gage. For Resten slipper jeg endnu ikke Haabet, endskjøndt Mennesker ere dog virkelig maadeligere end jeg har troet. Uroft, jeg betalte 5,200 Rd. i Caution for . . . , og saa for Flere; men jeg har ikke svoret, og Gud bevare mig.“

Om de Ulykkens Aar, i hvilke Nothe beboede Buderupholm i Sjælland, har han selv meent, „at han var geraadet i et Slags Forstøffelse, der døde hans gamle Kraft og Snildhed, saa at han lod Tiben gaae og arbeide ikke paa at frelse og reparere Braget af det strandede Skib.“ Af en saadan Stemning bære de to følgende Brudstykker Præg.

10. Buderupholm den 29de November 1821.

. . . . „Ja, jeg vil komme til Eder, I venlige, kjære Børn! inderlig gjerne. Men lader mig være ene, naar jeg ikke melder mig selv til at være med Eder. — Jeg er jo i Kjøbenhavn kun for at ængste mig, ydmyges og plages, og jeg kan ikke være som jeg vilde. Det smerter mig, at mine Børn ikke kunne see mig uden at de maae tænke paa Penge, Gjenvordigheder, nødtvungen Deconomie, Krav og Banevne til at betale. Det ydmyger mig og har, ja, min Søn! mange Gange gjort at jeg hellere havde undgaaet at see Eder. Jeg har i forrige Tid kunnet gjøre Alt for mine Børn, og gjøre Meget for Andre; nu Intet. — Jeg kjender Eder jo alle, og Gud skee Tak, at jeg kan kjende Eder saaledes; men jeg kan ikke beherske den Følelse at jeg, endog i mine Børns Dine, var engang en mere anseet Mand

end jeg er nu. Det er fælt naar man ikke kan nævne en Mand's Navn uden at tænke paa Penge." —

11. „Kjøbenhavn den 26de November 1833.

. „Nei, kjære Søn! Du skal ikke gjøre nogen Anstalt; det var ubetænksomt at jeg ikke indsaae Vanskelighederne for Dig. Herren har altid hjulpen; kun at jeg har maattet bruge mit Hoved og mine Been, taale nogen Ydmygelse o. s. v.; men naar alt kommer til alt, er jeg ikke deraf bleven slettere; maaskee noget bedre; her i Verden er jeg bestemt til at bære; har tro- ligen baaren min Slægt frem til Gavn og Glæde for dem, uden at gjøre dem Livet surt, saa faaer jeg saa- meget lettere i den anden."

Ogsaa af Brudstykker med mildere Udtalelser om andre og for- skjellige Livs- og Kjærlighedsforhold skal jeg her hensætte et lille Udvalg.

12. I det samme, til hans Kone skrevne Brev, hvoraf det ovenanførte allerførste Brudstykke er taget, finde vi saaledes end- videre dette:

Leichenfeldt, i Foraaret 1813.

. „Du forestiller Dig ikke hvad her er ble- ven vakkert — en deilig Bolig — jeg glæder mig til at- føre Dig ind her Du skal see hvad her er smukt. — Und mig den Fornøielse at vi ere her, bringe mange hertil — more og glæde dem engang i Sommer. Seer Du idag den fromme, godmodige Statsraad" (hans Broder), „saa beed ham gjøre mig det Offer at Alt ind- rettes paa en Reise hertil, strag, strag efter Brylluppet" (samme Broders Datters). „Jeg skal gjøre Alt for at det skal gaae vakkert og moersomt. Desuden kan derved spares en uendelig Hob Kjedsommelighed og Udgift ved

Bryllupsfæstaber. — Siig ham at dersom det ikke skeer, saa gjør jeg et Selskab i Anledning af Brylluppet, som skal ruinere og prostituere mig. Jeg maa gjøre Noget — absolut — noget desparat udmærket, for at tilfredsstille mig selv i at vise hvad jeg vilde gjøre for de to Menneskers Lykke om jeg kunde og de behøvede det.

Du gode, vise Stine! som den himmelske Natur — ikke Kunst eller Cultur — har saa uendelig begavet med alt hvad der kan gjøre andre lykkelige, — lær dem at udøve dine Dyder imod hinanden gjensidig, — giv dem saaledes Lykke paa Jorden og Salighed i Himmelen. Underlig hengiven er jeg dem; — hvorfor, kan jeg ikke forklare mig; Jeg elsker dem som vore egne."

13. Kort efter en Søns Bryllup i 1820, skrev han f. Ex. til ham:

„God Morgen mine Elskede! og Guds bedste Gleder. Af! jeg veed saa godt hvordan det er; Brystet saa fuldt; Følelsen saa reen; Sjælen saa tilfredsstillet ved den gjensidige, uendelige Hengivenhed; hvert Døgn fornyer og forøger Inderligheden; man føler, men fatter ikke, og dog, saa nyt som dette er, er det dog ikke andet end en ny Erfaring, man gjør om hvordan og hvor høit Mennesker kunne være lykkelige; thi det Nye, det Ubeskrivelige i Sjæleforeningen og Samlivet, det Inderlige kan vedblive aldeles saaledes bestandig, være nyt altid; den altopoffrende Hengivenhed kan vedblive at føles ligesaa levende, og denne er det, som udgjør Lykken. Dette skulle I om Sneve Aar kunne føle og sande."

14. „Buberupholm den 3die December 1821.

. „Paa Fredag er din Fødselsdag, min Søn! Hvor jeg mindes din Fødselstime, hver mindste Hændelse

i vor lykkelige Kjæde siden den Dag. Hvor uendelig mange Glæder, hvilken uforstyrret indvortes Tilfredshed have vi nydt indbyrdes og hver af os alle for sig. Det er en sjelden lykkelig Menneſkealder, vi have levet. Saa lykkelig, at jeg mangengang foruroliges over at det laſker ad Enden for mig, at jeg ſkal ſtilles fra alle Eder Kjære, og alt dette Gode. Eders Fødselsdage ere mig meget hellige, for de Tusinde fortryllende Minder, ſom jeg derved tilbagekalder, ſaavelſom de overſtandne Sorger og Angerter. Du har, Son! de fleſte af diſſe ſamme Minder, og iſær ſaalænge alle vore Minder, vore Fortids Glæder og vor nuværende indvortes Ro og Tilfredshed hæfter ſig ved Tanken om Hende," (Rothes første, afdøde Kone) „deres Glæder og Beſtytter, ſaa ere vi lykkelige."

15. „Buberupholm den 17de Januar 1822.

„Tak for ſidſt, J Elſkede! J Graven til de Døde kunne vi ikke lægge os og, kjære g! der er da kun en eneſte Maade at bruge dem paa, nemlig at bevare deres Minde til Veiledning og til Tak, ikke til Andet, mindſt til Sorg og Forſtyrrelſe; thi det var Brud paa Naturens Orden. Derimod kræver denne ganſte viſt, at vor nuværende Tilfredshed og Lykke mildner, hæver Savnet og Sorgen, ja endog ſtiller dem hen ſom Ophav og Aarſag til vor nuværende Tilfredshed og Lykke, ligesom de vare det i vor tidligere Alder."

16. Noget Tilſvarende findes i et Brev fra 1833 om en ung Mand, ſom havde miſtet ſin Kone et Par Aar iſorveien:

„. han er lidenſtabelig forhippet paa at komme fra . . . d til . . . e. Det ſkeer neppe. Jeg har den Fore-

stilling, at der muligen er en anden Stemme i ham, der nu saa voldsomt jager ham derfra, at den nemlig ikke lader sig forlige med Dpholdet der. I saa Fald, just en falsk Anskuelse, en irreligiøs og umandig Svag-
hed, ikke at kunne forene Tanken om hiin og denne Ver-
den i sig, ikke at kunne bevare sin gamle og føle en ny
Kjærlighed, at Mindet om nydt Lykke ikke kan forenes
med en ny Nydelse."

Hans Anskuelse i saadant Tilfælde træder ligeledes frem i et
Brev til hans Kone, der var ilet til en af deres Sønner, hvis
Kone var død for saa Dage siden:

17. Kjøbenhavn 1841.

. „Er der endnu Ro i Sjælen, ikke frem-
pint, spændt Ro? Det Fredens Huus, som Du kaldte det,
er brudt ved en Storm; men lad Freden blive. — Sjæ-
lefreden, Sjæleforeningen imellem dem vil vedblive og
aldrig hæves. Den fraværende, synligen bortgangne Aand
vil leve i og med ham, og han, sit hele Liv, leve i og
med den. Det er Dydens Triumph, at efterlade sig uud-
sletteligt Spor og Minde. — Bær tryk, min Søn! Du
har en Stjerne at gaae efter, som ikke vildlyser Dig, og
som vil aabne dit Hjerte for nyt Liv og for Livens Bel-
væren. — det hører ham til, er nødvendigt at
han kommer i Orden. Kun det kan give ham Ro og
rigtig Bearbejdning af hans Savn. Sørge over den
udfrieede Sjæl vil han ikke; men savne sit Livs Glæde,
sin faste Støtte maa han, til han lærer at gaae ene og
adspørge den usynlige Aand i Tanke og Handling. Gud
skjænke ham denne Anskuelse.“

18. Ved at mindes en, i hans Førstefødtes spæde Barndom, heldig opdaget farlig Forvejling af Signaturen paa to Medicinglas, skrev Kothe, fra Buderupholm den 6te December 1824:

. „hvor daarlig og ulykkelig den, der kalder Saadant Tilfælde og ikke bestemt umiddelbar Velgjerning; hvor stiller han sig ved den Lykke at kunne takke og være erkjendtlig. Saadant har jeg at mindes næsten for hver Dag i Aaret, fra min første Glædesdag, da jeg første Gang efter at være ansat i Kamret, snart 35 Aar siden, hørte mine Foresattes Roes og indtil nu. Hvem har nydt, har at takke for, som jeg? hvor kan man være lykkeligere. Sytten elskelige, herlige Børn, som elste mig, for hver af hvilke mit Hjerte slaaer eens!“

19. Da han, i April 1824, sendte sit 10 Aars gamle, sidste Barn af det første Egteskab, fra Buderupholm til Skole hos de ældre Søbstende:

„Her have J, elskede Børn! da min Dreng. Den deilige Dødsengel. Det smerter mig at give ham fra mig. Han er saa besynderlig elskelig. Jeg veed, ved Gud, Intet at nævne hos ham, som Skyggeside af det yndigste Barn. Al! jeg mister ham saa nødig. Jeg har aldrig kastet Diet paa ham, i hans Alvor eller Leeg, uden inderlig vemodig Glæde. Opdrager ham i Mildhed og til Mildhed, som er hans reneeste Character. Kjæler for ham, thi det tilhører hans indre Væsen, som det ydre frister dertil. Der er han; det gjør Ondt; men uidentvivel maatte jeg? Maatte nu, i Uvisshed om min og hans Fremtid, vælge dette, som jo er godt. Jeg flyer ham Eder gjerne; helst af Alle; med Tillid til at

J opdrage ham i vor Aand; lad Hende lede Eder deri. Jeg har intet Mere at sige, kan ikke godt."

J Anledning af den ældre Datters Confirmation, ogsaa i Sjælland, skriver han, længere nebe i samme Brev:

„Confirmationsdagen! J alle der, vi her!! Jeg er at finde paa den høie Teglgaaards Bakke, hvor jeg har min frie Udsigt. Der skal jeg see Eder og Stine“ (den første afdøde Kone) „hun rækker mig venlig og trolig Haanden. Vi ere alle endnu som før. Hun er vist med, i Hjerterne og i Aanden“; „denne Adskillelse gaaer Moer Hanne“ (den anden Kone), „den elskelige, meget nær“; „det er ogsaa strængt; hun er saa ubestribelig kjærlig;“

20. Buderupholm, 3die April 1826.

„Endnu engang skal Du have Tak for . . . h og for al den store, store Glæde, jeg har ved og i mine Børn. Det er slet ikke mig, som har skabt alt dette; det er Hende ene, ene og alene (den første Kone); jeg er imod Hende just det samme som en af Eder. Men for Resten, Get har jeg Deel i og det er vigtigt, nemlig at Husets Børn aldrig i det fædrene Huus saae Uenighed imellem Fader og Moder, kun Kjærlighed og Føielighed, ligesom aldrig Noget, der var anstødeligt for Huuslivet, Huusforholdene imellem Forældre og Børn og Børnene indbyrdes, at Ret og Retfærdighed blev haandhævet og at Ukjærlighed, Egennytte og Sladder var Last. Dette bærer sin velsignede Frugt.“

Svorledes og efter hvilke Anstuelser han opmuntrede og vejlebede sine Børn, talte den kraftig Mod til og selv ved alvorlig Til-

rettevisning abvarede med Milbhed, vil træde frem i de følgende Stykker.

21. Til en af sine Søner, der nys var bleven Student og havde bedet om hans veiledende Raad, ubvilkede han (Kjøbenhavn, den 9de Oktober 1832) først nogle Betragtninger med Hensyn til Forelæsninger og Selvstudium, og veebliver derpaa saaledes:

. . . . „dernæst vilde jeg have sagt Dig: Søg at danne dit Udvortes, Manerer, Forhold i Verden og med Mennesker. Gjør Bekjendtskab i de Huse, som ere der, d. e. fremstil Dig ved Visite. Læg Mærke til om Du er gjerne seet og med nogen Interesse og bestem Dig derefter til at vedblive der i det Huus eller høre op. Kom kun paa korte og beleilige Tider o. s. v. Søg især de fineste, klogeste Koner og lad dem danne Dig, men troe kun ikke at Du er, eller lad ikke som om Du var dannet, havde Maneer, var moden, thi sandelig siger jeg Dig, saa bliver Du det aldrig; men derimod, — Du være i Hjertet hvordan Du vil, — bliver Du betragtet som ubefledden, ubehøvlet, som Frisffyr. — Der er en Mellemting af paatagen Frisffyrhed og Blyhed, som just er den, der maa søges og optages; den er saa behagelig og indbydende for den Ældre, den lokker saa smukt til at virke paa den Unge; man føler hos sig selv, „med det Menneske er Noget at gjøre, han støder ikke ved at stille Snuden frem, og han er heller intet Fæhoved, flodset, ubrugbar for det daglige Liv.“ Et saadant Menneske har man gjerne om sig, virker paa, bliver selv ung med ham. — Som sagt, søg Qvinderne, Mødrene; have Mændene sagt dem, at Du er brav, dygtig, sædelig, saa tage de velvilligen imod Dig og Du vinder

stort for denne Tid og den lange Fremtid. — Men hvad Du gør eller ikke gør, lever, studerer, omgaaes med Andre, med Dine Kjære hjemme hos Dig, spadserer, hvad i Verden Du tager Dig til, saa, kun og altid, vær naturlig, vær som Du er, spørg Dig ikke for at naae høiere Regioner; thi kan Du ikke af Naturen og uden Kunst slippe, have Dig, stige paa Ornen's Vinger til en phantastisk Verden, hvad enten Verden er for Din Phantasie et Val eller Stjernehimmelen, saa dumper Du bestemt i Sk Bliv ved Jorden, bliv ved Naturen, plei Din egen Natur, vær ikke simpel, men bliv i Simpelheden, d. e. uden Fordring, uden Bram, — som altid er Løgn, — og Du vil være rolig, blive yndet, d. e. blive lykkelig. — Dermed Guds Belsignelse over Dig, Du Kjære!”

22. Til den samme Søn havde han skrevet, et Par Aar tidligere:

.”Ja visseelig har jeg Glæde, kun havt Glæde ved Dig, Søn! har Haab, som Du hidtil aldrig har givet Anledning til at formindskes. Du vil ikke svigte, hvad der saa end kommer. Lad saa komme hvad der vil og skal. — En god Bevidsthed om at vore Feil og Misgreb ikke stikke i Mangel paa Belvillie for Pligt og Ret, og saa — som jeg før har sagt Dig — Bryttet til Beiret, og ikke ligesom Fæet, Ryggen, saa drive de onde Timer og Tider over; men Manden staaer og kan ikke blive til et unyttigt Fødensød paa denne deilige Jord, hvor han er sat for at virke og nemlig ikke sove og græde, men virke sig ind i en bedre Verden, upaatvilelig til høiere Virksomhed.”

23. Til en ældre Søn har Rothe skrevet:

„Kjøbenhavn den 17de December 1831.

. „Som sagt, skyd Livet op i Dig, bestem
raft væk Reisen“ (i Sygdomsanledning), „uden Betænke-
lighed, som en simpel Sag, der maa og følgelig kan
gaae. Det er egentlig og i Grunden Klogskab og Be-
tænkksomhed forud, som forvolder de fleste Vanskeligheder
i Livet, meer end noget Fusentasterie; — hvad dette for-
volder er engang gjort, det er: halv forsvaret og jevner
sig siden.“ —

24. I ganske anden Anledning, havde han tidligere saaledes tiltalt
denne samme:

Buderupholm den 29de Juni 1824.

. „Nu har jeg gjort hvad Du burde have
gjort, som er det eneste, der er at gjøre ved det Brev,
man ikke vil beholde, nemlig jeg har revet Brevene begge
i bitte smaae Stykker, saa at ikke en Heg skal kunne
sanke dem. Men saaledes bør ogsaa den hele Sag og
al Correspondance derom være død, saa død, som om
den var dødsødt. Derom advarer jeg som inderlig kjær-
lig Fader de elskede høit agtede Børn, advarer som den,
der ved Stines Død fik Dinene og Sjælen opladt for
Vidskab, for altfor hastig Dom, for at tvivle paa mig
selv, for Klogskabs og Sindigheds og Mildheds herlige
Frukt og Nødvendighed i Liv og i Død. Derom beder
jeg af min Sjæls inderste Følelse.“

Om andre Forestillingsmaader og Stemninger være endnu to Udtalelser hensatte her:

25. „Kjøbenhavn den 20de Februar 1830.

. „Jeg længe nu efter at Stadsen var forbi og jeg kunde atter begynde paa et af mine Tusinde Forsøg og — som jeg altid veed forud, forgjæves — Forhaabninger og Forventninger om Ro og Stilhed. Det har Sammenhæng med, at fuldkommen Stilhed i Luften altid er mig imod, især Vinterstormens mig frygtelige Hvile, fordi den fremstiller mig Sønnen af et Udyr, der saa let vaagner med Forfærdelse. — Gravens Ro! — et sluddervornt Ord; ja Kroppen! men Aanden? sy. Nei, saa skal Virksomheden først gaae ret an, og tænk, da baade i den nye Verden og den, eller rettere de Efterladte; hvilket Røre og Liv!“

26. „Kjøbenhavn den 15de Februar 1844.

. „Du er vel belavet paa at miste Din Ven...p! Du faaer efterhaanden at vænne Dig til Saadant. Naar man kommer hen i Aarene, saa bukker den ene Sidemand af efter den anden. Saa gjelder det om at holde sig ung eller dog omtrent i Ligevægt med de Tilbageværende. — Du spørger om min Sindstemning ved g...s Død og i Almindelighed. Jeg har al min Tid været rolig ved Saadant og andre lignende Evenements, hvoraf jo mange Slags ere mødte mig. Om af Character eller fordi mit Liv, for det Meste, har været en Kamp imod Stød, store og smaae, krænkende og gnavnende og hvoraf jeg er bleven forstøffet og sløvet eller Sligt veed jeg ikke; men Intet griber mig

voldsomt og jeg taber aldrig Sandsen. Men jeg bærer Savnet af mine bortgangne Kjære længe, trofast og Kjærligt og Mindet er mig Kjært; saaledes mine Brødre og nogle flere; med Stine lever jeg daglig, ideelig. γ . . . var en trofast, ædel Mand; men aldrig mig tiltrækkende; jeg statter høilig hans i Sandhed sjeldne Dyder; men jeg havde aldrig aaben, broderlig Fortrolighed eller Aandsfælbem med ham."

Rettelser.

- Side 20, Lin. 27: fune læs: funne.
-- 24, — 1: om læs: fom.
-- 41, — 14: iagtto læs: iagtto.
-- 74, — 10 ved Enden: , læs: .
-- 81, — 24: og Skriftets læs: af Skriftets.
-- 91, — 17: angreb læs: angrebe.
-

Indholdsfortegnelse.

	Sider.
I. Kort Oversigt	5.
II. Betragtning	10.
III. Barndom og første Ungdom	13.
Nybergs Handelshuus	16.
Commercecollegium, juridisk Examen m. m.	18.
Betragtning	19.
Selskab	21.
IV. Copiist i Rentekammeret	23.
Sjælelig Natur	25.
Dreiers Klub	29.
Embedsbanens Begyndelse	30.
Huus- og Familieliv	32.
Træl af Embedsførelse	34.
V. Høvericommission	40.
VI. Godsbestyrelse	43.
Skattereguleringer	44.
„Forklaring om de directe Skatter“	44.
Kothes Deel af Arbeidet	48.
VII. Danmarks nye Matrikul	54.
„Beretning om den nye Forbstyldsaetning“	56.
Kothes Deel af Arbeidet	62.
Matrikulens Indførelse	65.

	Ekte.
VIII. Andre Embedstilsbragelser	68.
Naturhistoriefelskabet	68.
Wadums Døb	68.
Reventlovs Afgang	70.
Møsting Præsident	71.
Committeret, Medlem af Lændercommission	72.
Grev A. W. Moltke Finansminister	73.
Saugeinspektion	74.
Landbocommission	75.
„Om Huusmandsstanden i Danmark“	75.
IX. Stribentvirkksomhed	77.
„Om Forbudstytning i Danmark“	78.
„Om Selveiendom, Arvesæfte og Livsfæfte“	80.
„Om de jydste Heber og deres Opdyrkning“	84.
Smaastrykker i Blade	86.
Haandskrevne Afhandlinger	87.
X. Huusliv og Familiebegivenheder	89.
Reiser. Helbred. 1801 og 1807. Formue og Tab	89.
Flytninger. Egtefælder. Huus	93.
Natur og Væsen med Hensyn til Andre	97.
XI. Brudstykker af Breve	99.

